

Управління освіти і науки Сумської облдержадміністрації
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Серія *“Виховує мистецтво”*

Л.Сєрих

**Формування естетичної культури
молодших школярів
засобами театрального мистецтва**

Суми
2003

ББК 74.200.58

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол № 2 від 24.04.03.

Рецензенти:

Москаленко А.М.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Київського міського педагогічного університету
ім. Б.Д. Грінченка*

Захарова І.О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, зав. кафедри сучасних інноваційних
педагогічних технологій СОІППО*

С 33

Серих Л.В. Формування естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва : Навчально-методичний посібник / За редакцією дійсного члена Міжнародної педагогічної академії та Академії педагогічних і соціальних наук Люріної Т.І. – Суми : ОІППО, 2003. – 53с.

У посібнику зроблено спробу розкрити деякі аспекти розвитку естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва. Запропоновано підходи до профільної освіти, театральної діяльності школярів у театральних гуртках, студіях, навчально-виховних закладах художньо-естетичного профілю.

Поданий матеріал розраховано на керівників театральних гуртків, студій, вчителів початкових класів, викладачів вищих навчальних закладів.

Посібник допомагає розкрити більші можливості розвитку естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи та позашкільних закладів.

Комп'ютерна верстка: М.С.Ніколаєнко.

© Серих Л.В., 2003
© СОІППО., 2003

Зміст

Вступ	4
Розділ I. Роль і місце театрального мистецтва у розвитку	
естетичної культури молодших школярів	6
1.1. Складові поняття “естетична культура”:	8
естетична свідомість (естетичне сприймання, естетичний смак, естетична оцінка, естетичні почуття)	9
1.2. Формування художньо-естетичних інтересів молодших школярів	10
Розділ II Естетичний розвиток особистості в умовах початкової школи	
2.1 Характеристика театральної діяльності молодших школярів	11
2.2 Місце театральної діяльності в навчально-виховному процесі	13
2.3 Розвиток творчої діяльності школярів. Креативність та емпатія	15
2.4 Організація театралізованої діяльності на уроках та в позаурочний час ..	16
2.5 Проектування предметно-просторового середовища	18
2.6 Методичні рекомендації щодо змісту та проведення театралізованих занять	19
Висновки	24
Додатки	25
Література	52

Вступ

Розвиток естетичної культури молодших школярів засобами мистецтва, зокрема театрального, як унікального та синтетичного, сьогодні є актуальним, оскільки саме воно є найбільш дієвою формою розкриття творчої активності особистості.

З далеких часів прийшло до нас уміння естетично виховувати людину. Головним напрямом естетичного виховання в Афінах було сформувати гармонійно розвинену людину. Предметом древньогрецької школи були музика та література. У практиці гімнастичної школи була “археїстика” – мистецтво танцю. Середньовіччя вважало неможливим відокремлювати моральне від інтелектуального. Мистецтво (театр, поезія, живопис, музика) вважалося засобом збудження вад. Епоха Відродження протиставила середньовічному дуалізму Духа та Тіла гармонію та єдність, гармонійно поєднала ідеальне і тілесне.

З гуманістичних позицій питання естетичного виховання розглядає великий чеський педагог Я.А.Коменський, хоча і не використовує цього терміну. Коменський розкриває гуманістичний, виховуючий характер освіти, бо знання дає пізнання суті всіх явищ. У методах викладання мистецтв Коменський надавав перевагу театральним виставам, де брали участь тільки юнаки, які привчалися до уважності, спостережливості, легкості, неповторності в поведінці, вмінню керувати мімікою, тілом, голосом.

А.С.Макаренко все своє життя прагнув наповнити життя колонії ім. Горького та комуни ім. Дзержинського елементами краси. Великою справою був самодіяльний театр, у репертуарі якого були п'єси М.В.Гоголя, А.М.Островського, М.Горького, комедії італійського драматурга Карла Гоцці, “Матадор” Мольєра, “Дон Кіхот” Сервантеса, “Бежин луг” Тургенєва тощо [13].

Традицією Павлівської школи було розповідання, створення, інсценізація вихованцями казок. В.О.Сухомлинський вважав, що в казці черпалися знання про справедливість та несправедливість. У школі була обладнана кімната казок, де діти почували себе у світі казкових образів: хитрого Лиса, Баби Яги, сірого Вовка, розумної Сови, Червоної Шапочки тощо. У “школі радості” слухали музику Е.Грига, малювали гномів та фею. Сухомлинський вірив у силу книги та казки, метою яких було становлення внутрішнього світу людини, моралі, культури, краси.

Органічне поєднання педагогічного та театрального мистецтва привертало увагу видатних представників педагогічної думки І.М.Стешенка, С.Ф.Русової [20], П.П.Блонського [16], С.Т.Шацького [16], які вважали мистецтво складовою частиною естетичного виховання підростаючого покоління.

Теоретичні та психологічні основи для розв'язання актуальних проблем естетичного виховання закладені видатним театральним режисером і педагогом К.С.Станіславським [23].

Значний внесок у розробку питань формування естетичної культури школярів здійснили українські вчені В.О.Кудін [3], Г.І.Кутузова [3], Н.Є.Миропольська [14], О.П.Рудницька [19] та інші.

Але потреба в широкому впровадженні активних форм і методів естетичного виховання в сучасних умовах реформування, профілізації освіти залишається надзвичайно гострою.

Крім того, серед проблем освіти та виховання на перший план виходить завдання найповнішого розкриття творчих здібностей особистості щодо створення комфортних умов навчання, доброзичливого мікроклімату, які дозволятимуть особистості включитися в систему творчого пошуку.

Профільне вивчення предметів художньо-естетичного напрямку передбачає особистісний підхід до організації навчально-виховного процесу. Це вираженість, гнучкість, майстерність, динамічність, емоційність форм, методів, прийомів.

Організація навчально-виховного процесу сприяє створенню тимчасових творчих груп за видом діяльності (у нашому випадку театральні гуртки, театральні студії, секції, клуби, окремі групи театального мистецтва в класі, позашкільному закладі).

Посібник допомагає глибше розкрити можливості розвитку естетичної культури молодших школярів засобами театального мистецтва в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи та позашкільних закладів.

У запропонованому посібнику вміщені розробки авторських програм театальної діяльності, де окреслені шляхи вдосконалення навчально-виховної роботи з молодшими школярами в дитячих театральних гуртках, студіях, загальноосвітніх закладах, школах мистецтв і позашкільних закладах освіти.

Посібник є початковим етапом у розробці методичних матеріалів з театального мистецтва.

I. Роль і місце театрального мистецтва в розвитку естетичної культури молодших школярів

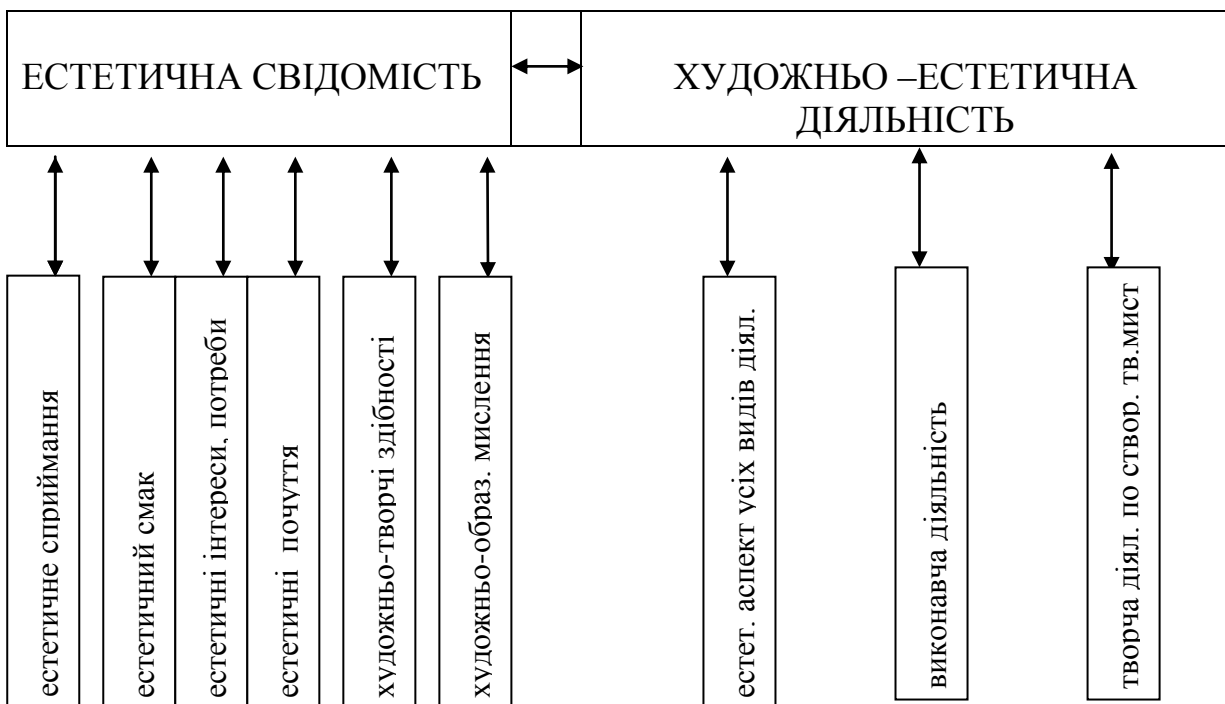
Естетичне виховання в системі освіти є первинною умовою загального та естетичного розвитку особистості. Психологи стверджують, що розвиток особистості ґрунтується на природних задатках, індивідуальних особливостях і змінюється під дією оточуючого середовища, умов виховання, самовиховання [3].

Розвиток естетичної культури молодших школярів є метою естетичного виховання сучасної школи. Естетична культура особистості – це якісні вміння, відображені у спроможності особистості емоційно сприймати та оцінювати явища життя і мистецтва. Естетична культура особистості становить цілісну єдність естетичної свідомості та естетичної діяльності, сукупність знань у сфері естетики, різних видів мистецтва, педагогічних основ виховання та самовиховання: вмінь та навичок, які проявляються в естетичному ставленні людини до діяльності та мистецтва [7].

Особливе місце у формуванні естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва посідає саме театральне мистецтво. На всіх етапах мистецтво виступає особливою формою духовно-практичної діяльності.

Розвитку естетичної культури молодших школярів сприяє розвиток естетичної свідомості: естетичного сприймання, утворюючої та творчої уяви, естетичних почуттів, абстрактно-логічного та художньо-образного мислення.

Розвиток естетичної культури молодших школярів відбувається поетапно:

Дитяча психіка особливо сприйнятлива до добра і краси, тому важливим фактором формування суспільної активності молодших школярів повинен бути органічний зв'язок естетичного і морального виховання. Естетичне, збільшуючи, підсилюючи емоційний початок у дитини, впливає на весь духовний світ.

Слід зробити це так, щоб клас деякий час жив “перспективною радістю”, що є головним завданням попередньої підготовчої роботи. “Театр вимагає від дитини більш серйозної та тривалої напруги уваги, ще більше, ніж кінофільми. Театральна п'єса повинна супроводжуватися обговоренням і обміном думками” – писав А.С.Макаренко [13, 83].

Необхідно очікувати на вміння дитини міркувати, осмислювати характер дій, образів, музики, декорацій тощо.

Мистецтво театру – це мистецтво дії. Дія, драматизм притаманні всім видам та жанрам мистецтва: в опері ця дія в єдності з музикою, в балеті – з музикою та пластикою, в театрі ляльок – словесна і фізична дія живого, але небаченого глядачем актора замінюється зображувальними образами ляльки, коректується її пластичними та технічними можливостями. Наочність зображення на сцені процесу боротьби героїв, зав'язки, спадів, кульмінації, закінчення – одне з найважливіших умов для створення емоційного впливу на глядача, спонукання до співпереживання, співучасті.

У нашому житті постійно відбуваються величезні перетворення. У житті театру знайшлися суперники – кіно та телебачення, але значення театру у вихованні та розв'язанні завдань всебічного розвитку школярів не тільки не зменшилося, а навіть збільшилось [18].

Театральному мистецтву належить жива наочність для передачі життєвих фактів, показу людських характерів контрастами.

Театральне мистецтво – це мистецтво колективне за своєю природою, створюється зусиллям великої кількості людей: драматурга, актора, режисера, художників, композиторів, бутафорів, реквізиторів, костюмерів гримерів, освітлювачів, робітників сцени. Твір сценічного мистецтва – спектакль, існує завдяки колективній творчості, тому виникає необхідність у режисері, організаторі спектаклю, вчителя акторів [18].

Театр – найбільша візуальна форма художнього відображення життя, тому ця ідея розкривається, насамперед, в діях “живої” людини, актора, діючого на глядача безпосередньо в самий момент творчості. Тому в театрі дитина є не тільки свідком, але й співучасником самого творчого процесу. Така взаємодія між тим, хто творить мистецтво та тими, хто споглядає, сприймає потребує від глядача більшої активності сприйняття, уяви, мислення. Читаючи не досить уважно книгу, дитина зможе перечитати її знову. Те, що пропущено в театральному дійстві, втрачене для нас назавжди [17].

Розвиток естетичної культури молодших школярів засобами театального мистецтва здійснюється завдяки цілеспрямованому залученню дітей до даного виду мистецтва шляхом бесід, навідних питань, активізації словника (партер, бельетаж, фойє, ложа), бібліографічного огляду творів (коротка довідка про автора, акторів і т.д.).

Залучення школярів до театрального мистецтва обґрунтовуються шкільними завданнями естетичного виховання.

Це зумовлює створення груп за видом діяльності. Характерними рисами учасників студії (групи) як дитячої спільності (за О.Л.Кононко) є:

1. Інтегративність – міра єдності всіх членів.
2. Мікроклімат, обумовлений самопочуттям кожного члена, психологічний комфорт.
3. Референтність – ступінь прийняття членами групи групових норм, еталонів.
4. Лідерство – ступінь домінуючого впливу тих чи інших членів на групу в цілому.
5. Інтрагрупова активність – міра активізації групою своїх членів.
6. Інтергрупова активність – ступінь впливу певної групи на інші.
7. Спрямованість – соціальна цінність прийняття нею цілей, мотивів діяльності, орієнтацій.
8. Організованість – реальна здатність групи до самоврядування.
9. Комунікативність: а). інтелектуальна, обумовлена характером міжособистісного сприймання та встановлення порозуміння, знаходження спільної мови; б). емоційна, яку визначають міжособистісні зв'язки емоційного характеру, домінуючий, емоційний настрій групи; в). волелюбність, обумовлена спроможністю групи протистояти труднощам і перешкодам, її надійністю в екстремальних умовах.

Складові поняття “естетична культура”

Сучасні філософи пов'язують визначення прекрасного з досконалістю предметів та явищ і розглядають критерії вдосконалення.

Важливими ознаками досконалого предмета чи явища є цілісність, гармонія, доречність.

Естетичною категорією, тісно пов'язаною з категорією прекрасного є *величне(чудове)*. Діалектико-матеріалістична естетика стверджує, що величне є відображенням деяких сторін природи та дійсності, що створюється руками людини. Величне знаходить відбиток у величності явищ природи, у творіннях людини, творах мистецтва. Величне надає сили, волі, збуджує до творчої діяльності.

Підґрунтям різноманітної **художньої діяльності** є правильний розвиток почуттів. Серед людських почуттів найбільш важливим є зір. Завдяки йому людина приймає в себе більшу частину конкретних вражень, він, особливо в ранньому дитинстві, - головне джерело розумового життя [21,4].

Сутність **художньої насолоди** не тільки в чіткому засвоєнні форм і зовнішньому порівнянні в думках цих форм із раніше отриманими враженнями. Вона міститься насамперед у чуттєвому оживленні образу, який бачить і фантазує глядач [21,4].

Необхідно очікувати на вміння дитини міркувати, осмислювати характер дій, образів, музики, декорацій тощо. Цьому сприяє естетична освіта як набуття знань, розвиток художніх інтересів, формування естетичного ставлення до дійсності.

На основі теоретичного аналізу та осмислення системи закономірностей і принципів формування естетичного ставлення до дійсності розкрито і обґрунтовано психолого-педагогічні шляхи синтаксичної моделі:

1. Систематизація почуттєвих образів з опорою на інтенціональність духовного життя молодших школярів.
2. Прояв раціонального як досягнення змісту і значення естетичних якостей об'єктів молодшими школярами.
3. Рефлексивний аналіз як основа суб'єктивної взаємодії молодших школярів [15].

Сучасна педагогіка з дидактичної, що передає деяку суму знань поступово перетворюється на педагогіку розвиваючу, динамічну. Не тільки психологи, а й педагоги – практики починають бачити результати своєї діяльності у розвитку особистості кожної дитини, його **здібностей, інтересів, творчого потенціалу**.

Своє виховне значення дитячий театр оправдовує лише тоді, коли ставить перед собою умову **емоційно-оцінюючого** ставлення юного глядача, коли це допомагає осмислити реальність і збагачує його духовний світ.

Розвиток естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва відбувається також завдяки розвитку здатності до **естетичного сприймання** театру як виду мистецтва [28].

Для сприйняття сценічного мистецтва молодшим школярам необхідна деяка підготовка, мобілізуюча уяву, увагу, почуття.

Перед естетичним сприйманням бажано надати творчі завдання. Вибір творчого завдання може відбуватися довільно. Це мають бути відгуки, малюнки, ліплення, імпровізація – залежить від своєрідного сценічного втілення того чи іншого спектаклю. Головне в виконанні творчого завдання – вміння зацікавити учнів. Творчі завдання обов'язково проаналізувати.

Сприйняття театрального мистецтва та активний творчий прояв дитини в ньому - взаємозв'язаний процес. Участь школярів у творчому процесі має свої особливості.

У розвитку естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва великого значення набуває формування вміння естетично оцінювати твори мистецтв. На цьому ступені закладається фундамент для розвитку естетичної культури особистості. Розвиток цих умінь і навичок, подальше вдосконалення їх сприяє формуванню емоційно-оціночного ставлення до оточуючої дійсності.

Естетична оцінка має в собі розуміння суттєвого, головного. На цій базі виявляються оцінки, абстрагування, узагальнення.

Естетичну оцінку ми розглядаємо у зв'язку з естетичним сприйняттям та **смаком**. Естетична оцінка розпочинається з естетичного сприймання. Єдність форми та змісту є основним критерієм естетичної оцінки спектаклю [28].

У молодшому шкільному віці оцінка творів мистецтв здебільшого визначається його предметно-змістовним характером. Естетична оцінка спектаклю, форми та методи сприяють художньо-естетичній освіті дитини. Досить певною мірою оцінка залежить як від якості спектаклю, його художньої та ідейної сили, так і від підготовки і спроможності глядача сприймати й оцінювати побачений ними спектакль.

Можливості збагачення школярів уявою про театр широкі, а це важлива умова для формування і розвитку у школярів естетичного сприймання та оціночного ставлення до мистецтва.

Формування художньо-естетичних інтересів молодших школярів

Формування **художньо-естетичних інтересів** залежить від активності школярів у художньо-творчій діяльності та вони ж безпосередньо впливають на саму активність. Художньо-естетичні інтереси школярів проявляються в узагальненні художньо-естетичних знань, умінь та навичок, розвитку естетичного почуття та сприйняття, тобто активно проявляється естетична вихованість.

На першій стадії сформованості художньо-естетичних інтересів перебуває учень як індивідуальність в кожному році навчання; яка якість цього рівня, які резерви подальшого його підвищення; по-друге, ефект впливу від видів мистецтва на естетичну вихованість школярів не тільки на рівні художньо-естетичних знань, умінь та навичок; по-третє, об'єктивні та суб'єктивні передумови сформованості художньо-естетичних інтересів школярів засобами мистецтва в їх взаємодії, наявність естетичних особливостей у властивостях особистості, які обов'язкові та достатні.

Сформованість **художньо-естетичних інтересів** школярів вимірюються в декілька етапів:

1. Кількісні показники сформованості художньо-естетичних інтересів. (Це вимірювання проводиться методом анкетування).
2. Удосконалення художньо-естетичного виховання в загальноосвітній школі – проблема загальнокультурного та цілісного розвитку особистості.
3. З позиції структурно-системного підходу зростаючою є диференціація та інтеграція видів та жанрів мистецтва.
4. Цілісність впливу взаємодії різних видів мистецтв забезпечується тим, основним “естетичним дзеркалом” – художнім образом.
5. Чим ефективніше естетичне сприймання видів мистецтва, тим більше виникає різноманітних асоціацій. Естетичне сприймання художнього слова передбачає наявність у педагога добре розвинутого почуття мови, творчої уяви, вміння усвідомлювати закони художньої виразності [5].

II. Естетичний розвиток особистості в умовах початкової школи

Для естетичного розвитку особистості характерний емоційний відгук, підвищене сприйняття, багатство асоціацій.

У роботі з учнями варто враховувати педагогічний вплив на вихованців з метою розвитку у них творчих сил і формування потреби до перетворення дійсності.

Організація педагогічного процесу, заснована на **принципах творчого розвитку особистості**, дозволяє не тільки розкритися особистості, але й надає поштовх для саморозвитку, відкриває простір для активного пошуку та напрацювання особистого ставлення до оточуючого світу та оточуючих людей.

У процесі особистісного ставлення формуються і розвиваються вміння працювати в соціумі.

Доцільно відмітити, що суспільна активність проявляється у двох формах: а).актуальній – у багатьох видах діяльності (зокрема театральній), що мають суспільно-вагомий характер; б). потенційній – у формі системи диспозицій особистості як її внутрішньої характеристики.

Особистість суспільно активного учня у процесі театральної діяльності характеризують:

- прояв інтересу до змісту творів мистецтва;
- творчий підхід до засвоєння знань;
- доброзичливе ставлення до однокласників, допомога відстаючим;
- зацікавленість до різноманітної праці;
- прояв допитливості;
- вміння оцінити свою діяльність та роботу інших;
- прояв ініціативи;
- емоційний відгук на красу праці;
- здатність розуміти красу природи, спроможність берегти й збільшувати її багатства;
- самовираження в театральній діяльності;
- здатність розуміти й аналізувати вчинки людей, надати емоційний відгук на переживання однолітків;
- участь у колективних іграх, внесення в них елементів творчості, намагання до естетичної виразності гри, розуміння естетичної краси спільного успіху [12].

Характеристика театральної діяльності молодших школярів

Театральне мистецтво – органічна частина світового мистецтва. З перших років існування сучасної школи театр був включеним у спільну систему навчально виховного процесу.

Вже в дошкільному віці діти знайомляться з елементами театру, граючи у картонний театр, беручи участь у виставах театру тіней, театру ляльок, розігруючи сцени знайомих сюжетів.

Перед театральною діяльністю доцільно проводити рухливі ігри, ігри, які вправляють почуття, художні ігри, ігри-вправи для розуму. Метою рухливих ігор – розвинути тіло..., збільшити життєву силу, яку вони надають тілу... Зовсім інше – художні ігри. Вони відрізняються від інших моментом ілюзії. Суттєва ознака їх – самообман.

Художні ігри дитини переважно драматичного характеру. Вони складаються з дій, завдяки яким учні штучно стають на місце іншого. Виникнення цих ігор треба шукати або в природженому, або в дуже рано розвиненому інстинктові до наслідування. Дитина, фантазуючи, переноситься в сферу почуттів дорослих, батьків або інших дітей [21,10].

Більшість драматичних ігор потребують деяких предметів, з якими могла б з'єднатися ілюзія [21,11]. Пізніше драматичні ігри розширюються й стають пластичними. Радість, яку отримує дитина від пластичної іграшки, без сумніву, аналогічна тій насолоді, яку отримує дорослий, коли бачить пластичний художній твір. Звідси можна зробити висновок, що використана дитиною іграшка завжди жива, драматична.

Поступово драматична гра насичується змістом. Діти беруть участь у невеличких спектаклях ляльок, маріонеток, тіней, виконують ролі у виставах за текстами знайомих їм творів.

Місце театральної діяльності в навчально-виховному процесі

Вступ дитини до школи є умовою цілеспрямованого введення дітей у театральний світ.

У програмних документах залучення дітей до театру розглядалося як вимога гармонійного розвитку особистості, тому націлюємо на перебудову роботи вчителя початкових класів, внесення деяких змін у календарно-тематичне планування. Пропонована методика озброює вчителя та вихователя знанням критеріїв та механізмів цієї єдності та орієнтує на пошук, творчість, дослідження.

Важливу роль у вихованні дітей відіграють театральні студії та гуртки в загальноосвітніх закладах та позашкільних закладах, де діти перебувають не тільки в стані глядача, але й безпосереднього учасника.

Заняття мистецтвом – не тільки насолода, але й праця творча, захоплююча, яка потребує готовності розкривати і розширювати свої знання. Керівник театральної студії забезпечує допомогу школярам у вмінні поставити себе на місце героїв, активно включитися в їхнє життя, правдиво цілеспрямовано діяти в сценічних умовах, розкривати характери доступних їм ролей і зміст всієї п'єси в живій дії та взаємодії, розвиваючи при цьому природні якості та здібності.

Загальноосвітні заклади сьогодні не мають єдиної системи залучення учнів до театру, тому на практиці керівники гуртків театрального мистецтва та театральних студій створюють авторські програми, вчителі початкових класів вносять зміни у планування навчально виховного процесу.

Для шкільного самодіяльного театру однаково неправомірні, як ігнорування специфіки театральних занять з дітьми, так і занять мистецтвом, які потребують доступного викладання їх основ, і вузької професіоналізації.

У школярів ефективно формується інтерес до знань, активної пізнавальної діяльності, морального, естетичного та фізичного вдосконалення.

Саме поняття “**театральна самодіяльність**” є передумовою творчої ініціативи, творчої активності, індивідуальних нахилів і здібностей учнів. Разом з тим, ефективний розвиток творчої ініціативи, творчих здібностей учасників театральної діяльності можливо здійснювати у процесі систематичних занять під керівництвом педагога.

Види театральної діяльності у навчально – виховному процесі початкової школи

Необхідність з першого класу накопичення мінімуму театральних вражень, які були основою естетичного розвитку наступної систематичної художньої освіти, зберігання в пам’яті людини перших театральних уявлень залежить насамперед від вибору спектаклю.

Оскільки у початкових класах основною формою залучення дітей до театру є **колективний перегляд вистав**, важливу роль у відборі спектаклів для перегляду належить вчителю. При цьому доцільно враховувати такі критерії:

- вікові особливості дитячого сприймання;
- достатньо високий рівень мистецтва;
- можливість включення даного спектаклю в цілісну систему прилучення до театру, спираючись на вікові закономірності естетичного розвитку дітей та завдання навчально – виховної роботи у школі [13,81].

Театр спричиняє багато вражень, незвичне обладнання, яскраве світло, багатолюдність, святковість і піднесеність атмосфери з одного боку збуджує, з іншого – розсіює увагу дітей.

Перед дитиною постає ряд завдань: слідкувати за розвитком подій, уважно вслуховуватись, що робиться на сцені, зорієнтуватися у місці подій, бо пропущене важливе призводить до того, що дитина втрачає можливість відокремлювати головне від другорядного, не розуміє цілісно сюжет твору.

Незрозумілість породжує поверхневі зв’язки, окремі, часто другорядні явища стають домінуючими, проникнення емоційно – художнього рівня припиняється, ускладнюється.

Перший етап сприйняття театру молодшими школярами пов’язаний зі спектаклем - казкою, бо це є врахуванням інтересів та вікових особливостей малюків до цього жанру.

Для того, щоб театр емоційно вплинув на дитину, збуджував почуття, думки, дітям необхідно не просто читати вголос казки, п'єси, а й допомогти їм уявити чудодійну силу сценічного твору, істинну поезію великого мистецтва. Турбота про якісне мистецтво є і педагогічною метою, бо розвиток естетичної культури здійснюється тільки завдяки спілкуванню з справжнім мистецтвом.

Рівень естетичного впливу спектаклю залежить не тільки від цілеспрямованого підбору спектаклів, але й від попередньої підготовки до перегляду.

Основною формою попередньої роботи залишається бесіда (попередня, за змістом, підсумкова). Бесіда може поглибити сприймання, або навпаки вбити все живе. Суттєвим є те, як бесіда проводиться, яка мета ставиться. Пропонуємо декілька методів проведення бесід.

Бесіда за змістом розпочинається найпростішою формою - **переказом**. До нього доцільно найчастіше звертатися вчителям молодших класів. Завдяки роботі над переказом відбувається розвиток мовлення, набуваються вміння передати своїми словами побачене. У процесі переказу не можна нічого нав'язувати дитині. Але іноді діти не вміють зацікавити інших учнів і не доводять розповідь побаченого до кінця [13,83].

Бесіда за змістом повинна відбуватися за запитаннями заздалегідь продуманими вчителем (Де жила Попелюшка? Як з нею поводитися мачуха та сестри? Як Попелюшка з'явилась на королівському балу? Які риси характеру Попелюшки вам подобаються? Чому? Чи знайшла Попелюшка своє щастя?). Ці питання досить повно виявляють сприйняття змісту, спонукають думати, розмірковувати про стан почуттів від побаченого у театрі.

Особливу увагу треба приділяти вмінню **діяти словом**, тому що через слово розкриваються думки, почуття, прагнення персонажів. Керівник вимагає від школярів активної дії слова на партнерів, привчаючи усвідомлювати зміст кожної фрази, ролі, бачити ті предмети і факти, на які натякають слова тексту.

З цієї точки зору неможливо не враховувати роль рідної мови, яка допомагає дітям, насамперед, свідомо сприймати оточуючий світ, бути засобом спілкування.

Розвиток мови передбачає засвоєння не тільки змістовного, але й образного, емоційного боку мови: "Чим виразніше мовлення, тим більше воно мовлення, а не тільки мова, тому що чим виразніше мовлення, тим більше в ньому виступає мовник; його обличчя, він сам"(С.Л.Рубінштейн) [17]. Таким чином, виразність розглядається як якісна характеристика мови, яка тісно пов'язана з проявом індивідуальності людини. Використання учнями різноманітних засобів виразності мовлення - важлива умова сучасного інтелектуального, мовленнєвого, літературного та художнього-естетичного розвитку.

Виразність мовлення формується ще в дошкільному віці: від довільної емоційної виразності у малюків до інтонаційної виразності мовлення дітей старшого дошкільного, молодшого шкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати: поняття "виразність мовлення" має інтегрований характер і включає в себе вербальні

(інтонаційна, лексична та синтаксична виразність) і невербальні (міміка, жести, поза) засоби виразності.

Для розвитку виразності мовлення необхідно створювати такі умови, в яких кожна дитина змогла б передавати свої емоції, почуття, побажання та погляди не тільки в звичайній розмові, але й публічно, не соромлячись слухачів. Це важливо: іноді люди змістовні, володіючи мовленням, невпевнені в собі, незвичні до публічних виступів, що досить присутності двох-трьох сторонніх, щоб вони не вимовили ні слова.

Звичку до виразності **публічного мовлення** можна виховати тільки шляхом залучення дитини до виступів перед аудиторією. Величезну допомогу в цьому можуть надати заняття з театралізованої діяльності.

Різнобічний вплив цієї діяльності на особистість дитини дозволяє використовувати її як ефективний педагогічний засіб.

Театралізована діяльність дозволяє вирішувати багато педагогічних задач, що стосуються формуванню виразності мовлення, інтелектуального та художнього виховання. Вона є невичерпним джерелом розвитку почуттів, хвилювань та емоційних відкриттів дитини, залучає його до духовного збагачення. Твори мистецтва хвилюють разом з персонажем чи подією, в процесі цього переживання складаються відповідні відносини та моральні оцінки.

Розвиток творчої діяльності школярів Креативність та емпатія

Морально-гуманістичні стосунки між учнями стають більш гармонійними та різнобічними, коли в класі переважає колективна робота, що відрізняється самостійністю і творчим початком.

Спільна активність інтегрується в двох показниках: креативності (спроможності до творчості) та естетичної емпатії (ставлення до оточуючої дійсності, особливо з емоційним відгуком). 44,2% молодших школярів, які брали участь в експерименті, довели однорівневий зв'язок.

Головною ланкою в ланцюгу є уявлення, тому дослідження показало, що креативність молодших школярів знаходиться на більш високому рівні, ніж емпатія. Креативність розвивається динамічніше.

Творчий процес супроводжується моральними й естетичними переживаннями, тобто внутрішньою активністю. Співчуття, супроводжуючи процес творчості, впливає з нього. Це дає змогу розглядати взаємозв'язок креативності і емпатії як процесуальне явище [12, 7].

Тобто театралізована діяльність є важливим засобом розвитку емпатії - умови, необхідної для організації сумісної діяльності школярів.

Основа емпатії в умінні розрізняти емоційний стан людини за мімікою, виразністю рухів, мовленням, ставити себе на місце іншого персонажа, знаходити адекватні способи спільної дії (В.А.Петровський, Л.П.Стрелкова та ін.)” Чтобы веселиться чужим весельцем и сочувствовать чужому горю, нужно

уметь с помощью воображения перенестись в положение другого человека, мысленно стать на его место ” (Б.М.Теплов). Це зумовлює відповідний рівень взаємовідносин у соціумі.

Театралізована діяльність дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки, завдяки моральній спрямованості літературного твору чи казки. Так дитина пізнає світ розумом і серцем і висловлює своє ставлення до добра і зла. Улюблені герої стають зразками для наслідування та ототожнювання. Спроможність дитини до такої ідентифікації з улюбленими образами дозволяють педагогам через театралізовану діяльність позитивно впливати на школярів.

Відомий композитор Д. Кабалевський так говорив про значення мистецтва для дітей: “Залишаючи неповторне враження на все життя, воно вже у ранньому віці дає нам уроки не тільки краси, але й моралі й толерантності. Чим змістовніші та цікавіші ці уроки, тим легше та успішніше йде розвиток духовного світу дітей. Кількість і якість цих уроків, насамперед, залежить від батьків та вихователів. Як правило, маленькі діти активно ставляться до того, що викликає їх зацікавленість.”

Театралізована діяльність дозволяє дитині вирішувати проблемні ситуації опосередковано – від особи якогось персонажа. Це допомагає подолати сором’язливість, пов’язану з труднощами у спілкуванні, невпевненістю в собі.

Отже, заняття театралізованою діяльністю мають велике значення для всебічного розвитку особистості.

Організація театралізованої діяльності на уроках та в позаурочний час

Розвиток естетичної культури особистості у процесі театралізованої діяльності відбувається при:

- створенні умов для розвитку творчої активності дітей у театралізованій діяльності (заохоченні виконавської творчості, розвитку здібності вільно триматися під час виступу, спонуканні до імпровізації засобами міміки, виразних рухів, інтонацій тощо);
- залучанні дітей до театральної культури (ознайомленні з театром, театральними жанрами, з різноманітними видами лялькових театрів);
- забезпеченні взаємозв’язку театралізованої з іншими видами діяльності в єдиному педагогічному процесі.

Беручи участь у театралізованій діяльності, діти знайомляться з оточуючим середовищем в усій його різноманітності через образи, фарби, звуки. Правильно поставлені запитання спонукають учнів думати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки. У роботі над виразністю реплік персонажів, особистих висловлювань помітно активізується словник учня, вдосконалюється звукова культура мовлення. Роль, яку виконує дитина, вимагає від неї ясної, чіткої вимови.

Для того, щоб найкраще організувати театралізовану діяльність, обрати напрямки, форми і методи роботи, раціонально використовувати кадровий потенціал. Це зумовлює реалізацію різноманітних форм спілкування з дітьми, сприяє індивідуальному підходу до кожного учня, нетрадиційним шляхам взаємодії з сім'єю, що забезпечує цілісність педагогічного процесу і форм його реалізації.

Театралізована діяльність дітей може бути організована вранці, ввечері в нерегламентований час, представлена заняттями з різних видів діяльності (музичному, образотворчому вихованню тощо), або спеціальним заняттям з рідної мови, ознайомленню з оточуючим світом.

Бажана участь учнів у всіх формах театралізованої діяльності, у невеликих підгрупах, що дозволяє педагогу індивідуально працювати з вихованцями. Це досить важливо: сумісна творча діяльність дітей і застосування індивідуального підходу. Кожна група формується по-різному – залежно від змісту занять.

У вечірні години проводяться заняття різноманітних театральних студій вчителями або фахівцями (“Ляльковий театр - малятам”, “В гостях у казки” та ін.) відповідно до інтересів учнів, їх смаків. Корисно, коли уроки образотворчого мистецтва, музики, театральної діяльності, художньої праці перетворюються в єдиний концерт, спектакль, свято, де кожний учень стає членом колективу, поєднаного спільною метою.

Гурткову або студійну роботу слід розпочинати з учнями 3-4 класу. У 1-2 класі початкової ланки найдоцільніше така форма роботи, як гра-драматизація в позакласній та гуртковій роботі, читання у ролях на уроці. Читання у ролях проводиться після того, як твір був прочитаний і проаналізований у класі, допомагає учням зрозуміти глибше ідею, зміст твору, уявити образи прочитаного, готує до виразного читання твору вцілому.

Читання в ролях доцільно супроводжувати елементами фізичної дії (поворот голови, рухи корпусом, жести, кроки у бік партнера чи від нього тощо). Кожна дія має бути природною, наслідувати логіці поведінки персонажа.

Ігри-драматизації (невеличкі етюди, сценки, в яких імпровізація має первинне значення) у початковій школі носять цілеспрямований характер. Завдяки розвитку інтересів і можливостей учнів 3-4 класу доцільно виховувати більш естетичне свідоме ставлення їх до оточуючої дійсності та творів мистецтва. Учителю варто надати учням умінь оцінити у предметах мистецтв окремі художньо-виразні засоби, розкрити значення окремих деталей, змісту твору, фактів, подій, характерів і поведінки героїв.

Учні молодших класів яскравіше проявляють інтерес до окремих видів мистецтва, виразніше проявляють театральні здібності. У цьому віці діти можуть пред'являти збільшені вимоги до якості художньої діяльності.

У 3-4^к класах учителі можуть розпочинати роботу над невеличкими **спектаклями**, поєднуючи цю роботу з навчальними заняттями (практичне ознайомлення дітей з сценічними діями згідно з програмами, якщо є такі).

Виконавці повинні розуміти для чого, з якою метою персонажі говорять ті чи інші слова, чому і для чого роблять кожний крок на сцені. У роботі над

п'есою, інсценізацією більш чітко простежується необхідність спілкування, взаємодії. У зв'язку з цим учні у більшій мірі осмислюють значення колективних зусиль.

У роботі студій активну участь можуть брати батьки учнів, дорослі. Це дозволяє подолати психологічний бар'єр, штучну ізоляцію дітей різного віку, можливість спілкування один з одним і з дорослими.

Така організація театральної діяльності дозволяє створити умови для набуття учнями знань, умінь і навичок, розвитку здібностей і творчості, дозволяє контактувати з учнями інших класів та дорослими. Розширення кола спілкування дозволяє створити повноцінне середовище розвитку, кожній дитині - знайти своє особливе місце та одночасно стати повноцінним членом суспільства, сприяє самореалізації кожного та взаємозбагаченню всіх: дорослі та діти стають рівноправними партнерами у взаємодії.

Беручи участь у спектаклі або концерті, школярі засвоюють досвід дорослих природно та невимушено, так як дорослі природно та невимушено особистим прикладом створюють зразки поведінки та способи діяльності. У спільній діяльності дорослих і дітей вихователі краще пізнають дитину, особливості її характеру, темпераменту, мрії та побажання. Створюється мікроклімат, основою якого є повага до маленької особистості, піклування про неї, довірливі відносини між дорослими та дітьми.

Проектування предметно-просторового середовища

Важливим засобом розвитку естетичної культури особистості в театралізованій діяльності, витоками індивідуальних знань і соціального досвіду є **середовище**, в якому вона знаходиться. При цьому предметно – просторове середовище повинно не тільки забезпечувати сумісну театралізовану діяльність дітей, але й бути основою самостійної творчості кожної дитини, своєрідною формою його самоосвіти. Тому при проектуванні предметно – просторового середовища, що забезпечує театралізовану діяльність дітей, необхідно враховувати:

- індивідуальні соціально – психологічні особливості дитини;
- особливості її емоційно – особистісного розвитку;
- індивідуальні інтереси, нахили, потреби;
- допитливість, дослідницький інтерес, творчі здібності;
- вікові та статеві особливості.

Соціально – психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку включають прагнення брати участь у спільній діяльності з однолітками й дорослими, а також потребу в усамітненні, що виникає час від часу. Для забезпечення оптимального балансу спільної і самостійної театралізованої діяльності дітей у початковій школі має бути обладнана театральна зона, або куточок казки, а також “тихий куточок”, у якому дитина може залишитися наодинці і репетирувати будь-яку роль перед дзеркалом, ще раз переглянути ілюстрації до спектаклю тощо.

Для реалізації індивідуальних інтересів, нахилів і потреб школярів предметно – просторове середовище повинно забезпечувати право і свободу вибору. Тому в зоні театралізованої діяльності необхідно мати різні види лялькового театру, ширму для його показу, дитячі малюнки тощо. Крім того потрібно періодично поновлювати матеріал, орієнтований на інтереси різних дітей. Це створює умови для персоніфікованого спілкування педагога з кожним вихованцем.

Розвиток допитливості та дослідницької зацікавленості молодших школярів побудовано на створенні можливостей для моделювання, пошуку та експериментування з різними матеріалами у підготовці атрибутів, декорацій та костюмів для спектаклів – у зоні театралізованої діяльності необхідно мати різноманітний природний матеріал, тканину, костюми для ряджених.

Розкриттю творчих особливостей дітей сприяють також і спеціальні поліфункціональні приміщення (музичний та театральний зали, гримерна, кімната казок тощо), де проводитимуться спеціальні заняття з театралізованої діяльності дітей, студійна робота над різноманітними святами і розвагами.

У “Школі радості” В.Сухомлинського була обладнана спеціальна кімната казки: “Кожна картина, кожний наочний обряд загострювали сприймання художнього слова, глибше розкривали ідею казки. Навіть освітлення в кімнаті казок відіграло дуже велику роль”.

Врахування вікових особливостей дитини як грані його індивідуальності зумовлює вікову адресність обладнання та матеріалів у театральній зоні. Так наприклад, у групі дітей 5- 6 річного віку у даній зоні будуть іграшки – тварини для театральних сценок, куточок ряджених, для дітей 7 – 9 річного віку більш змістовно представлені види театрів, а також різноманітні матеріали, атрибути до вистав тощо.

Враховуючи статево-рольові особливості школярів, зони театралізованої діяльності повинні відповідати інтересам як хлопчиків, так і дівчаток.

Таким чином, проектування зони театралізованої діяльності передбачає дотримання основних принципів будови предметно-просторової сфери:

- забезпечення балансу між суспільною та індивідуальною діяльністю школярів;
- організація зон власності;
- надання права свободи вибору;
- створення умов для моделювання, пошуку та експериментування;
- поліфункціональність використання приміщень і обладнання;
- вікова та статево-рольова адресність обладнання та матеріалів.
- Зміст занять з театралізованої діяльності містить:
- перегляд лялькових вистав і бесіди до них;
- ігри-драматизації;
- підготовку та розігрування різноманітних казок і інсценізацій;
- вправи на виразність виконання (вербальної та невербальної);
- деякі вправи етичної поведінки;
- вправи на розвиток соціально-емоційної сфери учнів.

Методичні рекомендації щодо змісту та проведення занять

Театралізована діяльність дітей, безумовно, не з'явиться сама собою. Важливу роль виконує педагог, який вміло спрямовує процес театральної діяльності, досягає одночасно пізнавальної, виховної та розвивальної мети. Це не повинно зводитися тільки до підготовки виступів. Зміст, форми та методи проведення мають бути підкорені триєдиній меті:

- розвиток мовлення та навичок театральної-виконавської діяльності;
- створення творчої атмосфери;
- стабілізація соціально-емоційного стану.

Зміст театралізованих занять – це не тільки знайомство з літературним текстом твору або казки, але й з мімікою, жестами, рухами, костюмами, декораціями, сценічним простором, мізансценою, зі “знаками”, що відіграють роль виразності мовлення.

Учитель повинен володіти вмінням бачити, чути, а не тільки дивитись, слухати, бути готовим до швидкого “перетворення”, тобто володіти основами акторської майстерності, основами режисерських знань, що, безумовно, призведе до підвищення творчого потенціалу та допоможе вдосконалювати театралізовану діяльність дітей.

Головна умова – емоційне ставлення дорослого до прочитаного. При читанні дітям необхідні не стільки артистичність, скільки відвертість і непідробність почуттів педагога, що є зразком емоційного ставлення учнів до тих чи інших ситуацій. Шестирічним учням потрібне акцентоване читання, однак створювати звуконаслідувальних ефектів не потрібно, бо діти дуже чітко відчують перебільшення та фальш. Семирічним учням достатнє стримане читання, менш емоційне, щоб не втручатися у самостійне засвоєння нового змісту. Після цього надати можливість дітям висловитись, проявити внутрішню активність.

Педагог мусить слідкувати, щоб за своєю акторською активністю та розкутістю не приголомшити учня, не перетворити його у глядача. Не можна допустити, щоб дитина боялася сцени, боялася помилитися. Не можна ділити дітей на “акторів” і “глядачів”, тобто виступаючих і споглядачів.

Підготовка до театралізованої діяльності повинна проходити в декілька етапів.

1. **Читання** тексту, уривку твору, твору.
2. **Проведення бесіди** за змістом прочитаного.

При цьому необхідно з'ясувати засоби виразності твору. Наприклад після читання твору М.Носова “На гірці” доцільно відповісти на запитання: “Який настрій був у Мишка, коли він засипав гірку піском?”, “Як змінився настрій після проведеної роботи?”, “Які почуття були у нашого героя, коли діти працювали на гірці?”, дати характеристики героям тощо. Треба наголосити, що чим повніше **емоційне сприйняття твору**, тим вище рівень театралізованої діяльності, тому при читанні слід використовувати комплекс засобів інтонаційної, лексичної, синтаксичної виразності.

Педагог повинен знати кожну дитину, що вона відчуває, слухаючи твір.

В.О.Сухомлинський писав, якщо “дитина не переймається боротьбою добра і зла, якщо замість радісних вогників у нього в очах зневага – це значить, що в дитячій душі щось надломлене, та багато зусиль треба прикласти, щоб випрямити дитячу душу”. У зв’язку з цим вчитель ставить дві задачі – дізнатися, що відчуває дитина, на що спрямовані його переживання, якою мірою вони глибокі та серйозні; як допомогти дитині проявити свої почуття, створити умови для розвитку його співчуття персонажам, діям [20].

Під час емоційного перегляду відеофільму, читання твору педагог не повинен робити учням зауваження сидіти тихо, бо це заважає бачити дійсність, замаскує емоційну дитячу оцінку, надасть труднощів педагогу в подальшій роботі.

Для розвитку вміння уважно слухати твір, запам’ятовувати послідовність подій, зорієнтуватись в тексті, бачити образи героїв можна використати **проблемні ситуації** типу: “Ви з цим згодні?”.

Великого значення для осмислення пізнавального та емоційного матеріалу набувають **ілюстрації**, де змістовно аналізуються емоційні стани персонажів.

3. Перегляд тексту за фрагментами.

Після бесіди за змістом та поглядання ілюстрацій необхідно знову повернутися до тексту, залучаючи учнів проглянути окремі фрагменти. Коли текст достатньо засвоєний, треба заохочувати дітей на точність, виразність мовлення, викладання, бо це є передумовою авторської своєрідності.

4. Робота над виразністю мовлення.

Пропонуємо деякі засоби виразності:

- формування елементарних образно-виразних умінь (імітування характерних рухів казкових тварин);
- засвоєння елементів художньо-образних засобів виразності (інтонації, міміці, пантомімі);
- удосконалення художньо-образних виконавчих вмінь;
- розвиток творчої самостійності при створенні образу, виразності мовних і пантомімічних рухів.

Імітаційним рухам (казкових тварин) можна навчати на уроках фізкультури, музики, образотворчого мистецтва, хореографії.

Передавати характер персонажів допомагає музика. Доцільно запропонувати дітям прослухати мелодії “Карнавалу тварин”, уявити рухи, потім створити образ у русі. Після цього запропонувати учням загадати загадки один одному, імітувати рухи різних тварин, запам’ятовувати відмінності у рухах інших дітей, у вміннях правильно передати особливості однакових персонажів.

У навчанні дітей засобом мовленнєвої виразності необхідно використовувати знайомі та улюблені казки, в яких сконцентрована вся сукупність виразних засобів української мови і надається можливість природно усвідомити багатство мовної культури. Розігрування казок дозволяє навчити дітей використовувати різноманітні засоби у поєднанні (мовлення, наспівування, міміка, пантоміма, рухи). Спочатку фрагменти казок можна

використовувати як вправи, потім ускладнити завдання, запропонувавши розіграти діалог двох персонажів (промовляючи слова кожного), таким чином залучати вихованців до словесного перекладу, намагання передати словами характер персонажу таким чином, щоб голос і звички легко розпізнавалися іншими людьми. В таких вправах доцільно надати дітям найбільшої свободи дій, фантазії в імітації рухів.

Наступним кроком у роботі над засобами виразності будуть складніші вправи на промовляння різною інтонацією (привітно, просячи, вимагаючи тощо) звичайних слів: допоможи, намалюй, візьми, віднеси, до побачення та ін. В цьому випадку можна змінити зміст фрази за допомогою інтонації та логічного наголосу, при цьому неодноразове повторення інтонації вихователя залишається зразком для вихованця.

Виконання таких вправ призводить неодмінно до ознайомлення дітей з основними емоційними станами (смуток, радість, біль, страх, здивування, злість тощо) та способами їх невербального та вербального вираження. Це зумовлюється тим, що без глибокого розуміння емоційного стану та способів його зовнішнього вияву досягти виразності мовлення досить важко.

У вирішенні цієї задачі допоможуть завдання типу “Різноманітні настрої” (за картками-піктограмами), читання творів, перегляд лялькових вистав, де яскраво відображені різні емоційні стани, продуктивні бесіди за змістом вистав, дискусії на теми, оповідання з життєвого досвіду, аналіз-інтерпретація творів мистецтв відомих художників, музикантів, вправи типу “Я радію, коли...”, “Мені сумно, якщо...”.

Вихователь особливо тактовно поводить себе при виконанні учнями таких завдань. Фіксація емоційних висловлювань повинна проходити природно, за умов максимальної добропорядності з боку педагога, ні в якому разі не перетворюватись в уроки міміки.

Можна запропонувати вихованцям розігрувати невеличкі сценки, де ситуації підкреслюються мімікою. Наприклад, зобразити, як школярці подарували нову сукню, як дитина злякалася вовка, собаки. Добре, коли такі сценки виконують учні парами, або групами. При цьому зайве запитання: “У кого вийшло краще?”. Краще спитати: “Чия гра гірша і чому?”.

Робота над сценічним втіленням п’єси потребує її глибинного аналізу (вияв теми, основного конфлікту, ідеї, вчинків героїв, життєвих умов, особливостей жанру, стилю автора тощо). У таку діяльність доцільно включити розбір п’єси, роботу, безпосередньо пов’язану з втіленням деяких епізодів, цілих картин, всієї п’єси, бесіди по темі, екскурсії, підготовку оформлення спектаклю і його показ глядачам.

Особливу увагу дітей треба звернути на зв’язок настрою та особливостями вербальної та невербальної виразності, засобами голосу, темпом, інтонаційним і логічним наголосом. Для виконання цієї задачі можна використовувати вправи “Розмовляючі малюнки” – розповіді за схематичними малюнками, коли ці малюнки малюють інші учні, або коли одна дитина розповідає, інші – двоє троє розігрують ролі за допомогою невербальних засобів виразності. Велику користь надають рольові діалоги за ілюстраціями казок байок з використанням

вербальних засобів виразності. При цьому розігрування не є самоціллю. Робота побудована тріступневими східцями: бесіда за змістом; виконання уривку твору, бажано виразно; аналіз виразного відтворення.

Таким чином, заняття з театралізованої діяльності включають як розігрування казок, сценок, так і рольові діалоги за ілюстраціями, самостійні імпровізації на теми з життя тощо.

Заняття в театральному гуртку, студії в основному будуються за єдиною схемою:

- ознайомлення з темою, метою, створення емоційного настрою;
- організація театралізованої діяльності, що забезпечує вихователю та вихованцю розкритися як особистість, реалізувати свій творчий потенціал;
- емоційне завершення занять, що забезпечує позитивний результат театралізованої діяльності.

Розвитку творчості та засвоєнню соціальних навичок поведінки сприяє така організація театралізованої діяльності, коли кожна дитина проявляє себе в певній ролі. Це здійснюється за допомогою різноманітних прийомів:

- вибирання учнями ролей за бажанням;
- призначення на головні ролі найбільш сором'язливих, боязких учнів;
- розподіл ролей за картками, де схематично зображений персонаж;
- вправлення у виконанні ролей у парах.

При цьому виникають дві основні проблеми:

- що робити, коли ролей не вистачає на всіх дітей;
- хто гратиме негативні ролі.

Першу проблему можна вирішити за допомогою організації занять у підгрупах, або парами, що дає можливість педагогу охопити всіх учнів, запропонувати допоміжні завдання.

Другу проблему – виконання негативних ролей – вирішити дещо складніше, вимагає від педагога глибокого, аналітичного спостереження за конкретними учнями, індивідуального підходу до кожної дитини. Оскільки позитивні якості заохочуються, а негативні осуджуються, то діти, за звичай, бажають виконувати ролі добрих, відважних, кмітливих, винахідливих персонажів і не бажають грати злих, жорстоких, брехливих людей. Тому треба наголосити, що під час театральної діяльності всі: і дорослі, і діти – актори, які повинні вміти виконувати і позитивні, і негативні ролі, при цьому у більшості випадків зіграти негативну роль значно складніше.

Іноді трапляється і таке, що коли дитина, бажаючи постійно грати в театрі, погоджується на виконання негативних ролей, то поступово цей образ “приліплюється” до неї, в результаті чого може відбутися відповідне ставлення до цієї дитини. Тому доцільно, щоб кожна дитина виконувала і позитивні, і негативні ролі.

Під час занять необхідно уважно вислуховувати відповіді та пропозиції учнів, якщо діти не відповідають, не вимагати пояснень, а перейти до дій персонажів; при зустрічі дітей з персонажами потрібно виділити час для

спілкування дитини з персонажем наодинці, різноманітними засобами викликати радість у дитини.

Розвитку естетичної культури особистості сприяють і спеціально придумані казки, різноманітні історії, що дозволяють вирішувати конкретні завдання з виховання впевненості учнів у собі, формувати їх почуття, бажання, погляди, розвивати соціальні навички.

Результати театралізованої діяльності можуть відобразитися в образотворчому мистецтві та художній праці, музиці, хореографії.

Розвиток театралізованої діяльності дітей і накопичення їхнього емоційно – почуттєвого досвіду – робота кропітка, довга, потребує участі дорослих. Активізацією інтересів дорослих до даного питання слугують тематичні вечори, домашнє створення казок, з подальшим розігруванням разом з дітьми, сумісне виготовлення атрибутики тощо.

Заслуговує на увагу використання вчителем при вивченні літературних творів діафільмів, присвячених театру, перегляду окремих спектаклів. Учнів доцільно ознайомити з книгами про театр, звернених до дітей. Це книги про Щепкіна, Мочалову, Єрмолову, Захарова, Віктюка.

Використання театралізованої діяльності з метою розвитку естетичної культури, формування навичок виразності мовлення та соціально – емоційного розвитку дитини постає можливим при виконанні таких умов:

- єдність соціально – емоційного та когнітивного розвитку;
- насичення цієї діяльності цікавим і емоційно – значущим для дітей змістом;
- поступовість та послідовність ознайомлення з різноманітними вербальними та невербальними засобами виразності;
- наявність цікавих та ефективних методів і прийомів роботи з дітьми;
- сумісна участь у даному процесі дітей і дорослих (педагогів і батьків).

Отже, розвиток естетичної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва виявляється, збагачується, коригується в процесі театральної діяльності за допомогою тих педагогічних умов, які розглядалися в даному посібнику.

Висновки

У навчально-виховному процесі театральної діяльності педагогу необхідно дотримуватись послідовності у застосуванні методичних прийомів, які відповідають віковій групі молодших школярів.

У методичних прийомах від конкретних вказівок, які діти точно виконують, слід поступово переходити до практичних порад, що спрямовують творчу діяльність.

Повторення творчих завдань, рухів, етюдів – обов'язковий елемент процесу засвоєння матеріалу, який має сенс лише тоді, коли до нього надаються додаткові завдання.

Педагог зможе допомогти дитині проявити себе в грі тільки тоді, коли при доборі змісту програмного матеріалу, зможе продумати доступність проявів почуттів дитини, які викличе цей матеріал, і насамперед, звертатися до наукових образів та сюжетів.

Необхідно підбирати музичний матеріал з урахуванням вікових особливостей і ступеню емоційного впливу. Неправильний його добір може викликати емоції, які шкідливо вплинуть на нервову систему дитини та відвернуть увагу від засвоєння театральних навичок.

Весь навчальний матеріал слід подавати за принципом від простого до складного, тобто поступово переходити від простих ігрових вправ до сценічної композиції.

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА
театрального гуртка “Ляльковий театр”

Автор **Павілова Н.Г.**, керівник гуртка
Лебединської міської станції юних техніків

Пояснювальна записка

Конструювання театральних ляльок - захоплюючий вид дитячої творчості. Основу цієї роботи складає улюблений школярами вид театального видовища-ляльковий театр.

Головна мета і завдання програми-створення умов для творчого й духовного розвитку особистості у вільний від навчання час, задоволення її освітніх потреб шляхом залучення учнів до дослідницької, художньої творчості; розвиток, стимулювання та реалізація її духовного та творчого потенціалу. Створення системи пошуку, розвиток і підтримка юних талантів та обдарувань для формування творчої та наукової еліти у різних галузях суспільного життя.

Програма забезпечує художньо-естетичну освіченість та вихованість особистості, здатної до саморозвитку й самовдосконалення, формування її художньо-естетичної культури засобами сприйняття кращих національних і світових культурологічних надбань, сприяє виробленню умінь примножувати культурно-мистецькі традиції свого народу.

Працюючи над театром ляльок, вихованці повинні розуміти зміст образу, сценічну ситуацію, образотворчі та музичні можливості ляльки. У процесі виготовлення ляльок, декорацій та монтування гуртківці здобувають різноманітні навички у роботі з матеріалами та інструментами.

Завдяки таким методам і прийомам, як бесіда, дослідження, конструювання, екскурсій у гуртківців розвивається кмітливість і конструктивні здібності, естетичний смак та здібності до зображувальної діяльності, вдосконалюється почуття кольору, форми художньо-зображувального мислення.

Звернення до літературного матеріалу, до народної казки, залучає учнів до скарбниці української національної культури.

Об'єднання вихованців з метою створення вистави та взаємозалежність їх в процесі роботи сприяє вихованню колективізму, власної відповідальності, дружби. Відсутність у місті професійного театру робить роботу гуртка надзвичайно актуальною. Гурток виховує не тільки конструкторів театральної ляльки, але й дає можливість вихованцям реалізувати себе як юних акторів.

Програма першого року навчання

Навчально-тематичний план

№ з/п	Тема	Всього	Кількість годин	
			теоретично	практично
1.	Вступне заняття	2	2	-
2.	Бесіда про театр "Століття позаду, століття попереду". Ознайомлення вихованців з книгою М.Абалкіна "Розповіді про театр".	2	2	—
3.	Перевірка технічних та творчих навичок вихованців.	2	2	
4.	Бесіда про мистецтво театру ляльок. Показ та розповіді про ляльок різних систем: пальчиковий театр, рукавичка, лялька, лялька на палиці, лялька-маріонетка. Виготовлення паперового театру ляльок.	6	2	4
5.	Виготовлення паперової ляльки /лялька-кишеня/	6	—	6
6.	Вибір та читання п'єси, по якій будуть виготовлятися та конструюватися ляльки. Визначення матеріалів та інструментів	4	—	4
7.	Робота над створенням ляльки: виготовлення голови з пап'є-маше	6	2	4
8.	Оздоблення голови, фарбування, перука і т.д.	6	—	6
9.	Розкрій, пошиття тулубу ляльки та одягу, оздоблення костюму	6	—	

10.	Виготовлення рук, ніг ляльок, збирання їх.	6	2	4
11.	Виготовлення декорацій та бутафорій.	8	2	6
12.	Оволодіння навичками ляльководіння на матеріалі найпростіших етюдів	20	6	14
13.	Тематичні етюди для розвитку фантазії, творчої уваги, колективні етюди	10	—	10
14.	Техніка мови.	20	-	20
15.	Робота над п'єсою. Репетиція вистав.	20	-	20
16.	Концертна діяльність в навчальному році та навчальному процесі	20	—	20
	Всього за навчальний рік	144	20	124

ЗМІСТ

1. Знайомство з гуртківцями. Правила техніки безпеки. Вибір старости та відповідальних за зберігання інструментів, технічного матеріалу, ляльок.

2. Бесіда” Століття позаду, століття попереду”. Ознайомлення вихованців із книгою М.Абалкіна “Розповіді про театр”. Перегляд альбому “Ляльковий театр Образцова”.

3. Перевірка технічних та творчих навичок вихованців. Анкетування.

Розважально-пізнавальна програма “ Що ми знаємо про театр”.

4.Бесіда про мистецтво театру ляльок. Розповідь вихованцям про ляльок різних систем: пальчиковий театр, рукавична лялька, лялька на палиці, лялька-маріонетка. Виготовлення паперового театру ляльок.

5.Виготовлення паперової ляльки / лялька-кишеня/ та розігрування казки ”Ріпка” з виготовленими ляльками.

6. Вибір та читання п'єси, за якою будуть виготовлятися та конструюватися ляльки. Вибір матеріалів та інструментів.

7. Робота над створенням ляльки: виготовлення голови з пап'є-маше. Ознайомлення з технікою роботи та практичне виготовлення виробів.

8. Оздоблення голови, фарбування, перука і т.д. Ознайомлення з технікою роботи гуашшю. Опанування прийомів виготовлення перук з хутра, ниток, тканини.

9. Розкрій та пошиття тулуба ляльки та одягу, оздоблення-костюма. Розробка розкрою, використання різних видів оздоблення. Звернути увагу на правила роботи зі швейною машинкою.

10. Виготовлення рук, ніг ляльок, збирання їх. Індивідуальна робота з вихованцями, які працюють над конкретним героєм вистави.

11. Виготовлення декорацій та бутафорій. Використовувати вміння вихованців користуватися лобзиком, в'язання гачком, макраме та інші техніки декоративно-прикладного мистецтва.

12. Оволодіння навичками ляльководіння за допомогою етюдів. Етюди: вихід героя з веселою пісенькою; сумний герой; герой відбивається від бджіл.

13. Тематичні етюди для розвитку фантазії, творчої уваги, колективні етюди.

14. Самостійна робота: вигадкування ситуацій та розігрування їх.

15. Техніка мови. Вправи на об'єднання людської мови з голосовими особливостями тварин і птахів, передавання характерів героїв: злий, добрий, вередливий і т.д.

16. Робота над п'єсою. Репетиції вистав. Виходячи з можливостей навчального часу, кожна група у змозі вивчити одну п'єсу протягом одного півріччя. Таким чином, на кожну групу планується дві вистави на рік.

17. Концертна діяльність у навчальному процесі сприяє розвитку творчих можливостей вихованців, умінню виступати перед глядачами, виховувати відповідальність за роботу.

Програма другого року навчання

Навчально-тематичний план

№ з/п	Тема	Всього	Кількість годин	
			теоретично	практично
1.	Вступне заняття	3	3	-
2.	Ляльковий театр. Бесіда "Мистецтво граючих ляльок". Проведення розважально-пізнавальної програми "Театр очима дітей"	3	3	
3.	Вибір та читання п'єси, за якою будуть виготовлятися та конструюватися ляльки. Обговорення плану вистави	6	-	6
4.	Розподіл ролей. Обговорення характерів образів. Визначення дії, теми, мети вистави	6	-	6
5.	Пошук виразних можливостей ляльок у запропонованих обставинах вистави. Етюди з ляльками на матеріалі вистави	30	3	27
6.	Репетиції вистави за сценами, картинами, актами.	36	—	36
7.	Монтовані репетиції. Репетиції музичних номерів	30	—	30
8.	Прогони всієї вистави. Генеральна репетиція	30	—	30
9.	Робота над оформленням вистави. Обговорення ескізів ляльок і декорацій. Розробка конструктивного рішення вистави	12	3	9
10.	Виготовлення голівок з пап'є-маше, збирання, фарбування їх	20	3	17

11.	Розкрій, пошиття тулубів та костюмів ляльок, оздоблення ляльок, костюмів. Виготовлення декорацій, бутафорій	30	3	27
12.	Виступи з виставами, екскурсії, відвідування вистав театру ляльок	10	—	10
	Всього за навчальний рік	216	18	198

ЗМІСТ

1. Вступне заняття

Знайомство з гуртківцями. Обговорення плану роботи на рік. Ознайомлення з правилами техніки безпеки. Вибір старости та відповідальних за збереження інструментів, технічного матеріалу, ляльок.

2. Бесіда про ляльковий театр "Мистецтво граючих ляльок". Показ та розповіді про ляльковий театр, про ляльок різних систем: пальчиковий театр, рукавична лялька, лялька на палиці, лялька-маріонетка, паперовий театр. "Театр очима дітей".

3. Вибір та читання п'єси, за якою будуть виготовлятися та конструюватися ляльки. Обговорення плану вистави. Визначення матеріалів та інструментів. Вибір п'єси, відповідно до вікових особливостей глядачів.

4. Розподіл ролей. Обговорення характеру образів. Визначення ідеї, теми, дії вистави. Рівномірний розподіл роботи в гуртку та уникнення постійного висування на ведучі ролі одних і тих виконавців. Крім того, не треба виділяти у вихованців визначеного амплуа, потрібно розширяти діапазон виконуваних ними ролей.

5. Пошук виразних можливостей ляльок у запропонованих обставинах вистави. Етюди з ляльками. Образи п'єси для театру ляльок повинні бути типовими та узагальненими, мова персонажів - дійовою та характерною.

6. Репетиції вистави за сценами, картинами, актами. Індивідуальна робота над найважчими епізодами вистави. Навчити гуртківців з'єднувати людську мову з голосовими особливостями тварин, птахів і т.д.

Передавати характер героїв: злий, добрий, вередливий і т.д. Перші репетиційні спроби роботи з лялькою рекомендується проводити відразу за ширмою.

7. Монтовані репетиції. Репетиції музичних номерів. Цей період роботи ґрунтується на вже відпрацьованих діях із ляльками, виробленій поведінці самих виконавців. У цей час знаходять потрібний темп. Остаточо вирішують і відшліфовують всі відтінки вистави, вносять необхідні корективи, встановлюють всі відтінки гри в окремих сценах. Ця частина роботи з виконавцями стосується загальної композиційної вистави.

8. Генеральна репетиція. Створення необхідного порядку, знання своїх місць, завдань. Ляльки та реквізити повинні лежати на своїх місцях.

9. Робота над оформленням вистави: обговорення ескізів ляльок та декорацій. Розробка конструктивного рішення вистави.

10. Виготовлення голівок з пап'є-маше, збирання їх та розфарбовування.

11. Розкрій та пошиття тулубів та костюмів ляльок. Оздоблення костюмів.

12. Збирання та оздоблення ляльок. Виготовлення бутафорій та декорацій.

13. Виступи з виставою, екскурсії, відвідування вистав театру ляльок.

14. Концертна діяльність у навчальному процесі (сприяє розвитку творчих можливостей виховання, умінню виступати перед глядачами, вихованню відповідальності за роботу).

I. АВТОРСЬКА ПРОГРАМА

факультативного курсу “Основи сценічної мови”

Керівник: Гуденко І.М.
Конотопська міська гімназія

II. Основи сценічної мови

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Театр при гімназії - це форма організації театрального мистецтва, в якій поєднується аматорські та професійні засади.

Основною метою роботи є виховання у дітей гуманістичних, загальнолюдських цінностей засобами театрального мистецтва. Програма органічно пов'язана з усією системою естетичного виховання, тому вся увага націлена на те, щоб все що вивчається на уроках “Основи сценічної мови” було тісно пов'язано з підготовкою вистави.

“Основи сценічної мови” - це одна з основних дисциплін у системі естетичного виховання.

Головна задача – ознайомити учнів з різноманітними жанрами та стилями літературних творів, розвивати самостійне образне мислення, творчу ініціативу, уяву, навчити спілкуватися з глядачем, вміти дати оцінку подіям за допомогою розповіді. У роботі над текстом вчити визначати тему, ідею, головні події у творі, ставлення автора і своє особисте ставлення до подій та героїв твору.

Досягнення в області голосу, дикції, орфоєпії перевіряються в роботі над текстом.

На заняттях зі сценічної мови виховується творче відношення до слова, до виразних засобів мови, закладаються основи професійного володіння орфоєпією, дикцією, диханням, голосом.

Робота над текстом проводиться на матеріалі фольклорних та літературних творів, доступних розумінню дітей шкільного віку.

Необхідно суворо дотримуватися принципу руху від простого до складного, поступовості і послідовності у практичній роботі, приділяючи увагу віковим особливостям та індивідуальним здібностям учня.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ ЗІ
СЦЕНІЧНОЇ МОВИ /перший рік навчання/

Mo	Тема	Кількість годин		
		разом	теорія	практика
1	Вступне заняття	1	1	
2	Робота над дикцією	3		2
3	Гімнастика обличчя	3	1	-
4	Робота над виставою	20	2	18
5	Розвиток дихання	3	1	2
6	Розвиток голосу	3	1	2
7	Підсумкове заняття	1	1	<u> </u>
	Усього	34	8	29

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступна заняття.

Знайомство з театральним мистецтвом. Визначення завдань на навчальний рік. Бесіда: “Живе слово як вид художньої творчості”

2. Робота над дикцією.

Мовний апарат та значення його тренування в роботі актора. Вивчення скоромовок. Вірне та чітке виконання скоромовки. Розминка за допомогою скоромовки.

3. Гімнастика обличчя.

Тренування губних м’язів. Тренування м’язів язика. Тренування нижньої щелепи.

4. Робота над виставою.

Переписування казки. Призначення на роль. Читання по ролях. Робота над словом у виставі. Репетиція вистави.

5. Розвиток дихання.

Вправи на постановку дихання. Вправи “Спати хочеться”, “Свічка”, “М’яч”, “На горі, на горбочку”

6. Розвиток голосу.

Вправи на розвиток голосу. "Звати Шарика", "Від рідної гілки", "Скакалочка".

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗІ СЦЕНІЧНОЇ
МОВИ /другий рік навчання/

№	Тема	Кількість годин		
		разом	теорія	практика
1	Гімнастика обличчя	2		2
2	Орфоепія	6	3	3
3	Розвиток голосу	2		2
4	Логіка мови	8	4	4
5	Робота над мовою (над прозовим твором)	17		17
	Усього	35	7	28

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Гімнастика обличчя. Загальне мовне тренування. (1 рік)
2. Орфоепія.
Норми літературної вимоги. Правила вимови голосних звуків. Вимова приголосних. Правильний наголос.
3. Розвиток голосу.
Розвиток голосового діапазону: "Пара барабанів", "Ішли три попа", "Ми любимо весну". Розвиток сили звуку: "Раз сильнее нет подач", "Звати Шарика".
4. Логіка мови.
Інтонування розділових знаків. Способи виділення слова. Правила виділення логічного наголосу.
5. Робота над прозовим твором.
Підготовка до конкурсу художнього слова.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗІ СЦЕНІЧНОЇ
МОВИ /третій рік навчання/

№	Тема	Кількість годин		
		разом	теорія	практика
1	Гімнастика обличчя. Загальне мовне тренування	2	-	2
2	Орфоепія	4	-	4
3	Логіка мови	8	2	6
4	Темпоритм мови	6	2	4
5	Робота над мовою	14	-	14
6	Підсумкове заняття	1	-	1
		35	4	31

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Гімнастика обличчя.

Загальне мовне тренування. Артикуляційні вправи.

2. Орфоепія.

Правила вимови звуків. Правильний наголос. Основні орфоепічні правила.

3. Логіка мови.

Логічна пауза та логічний наголос. Логічна пауза. Виділення логічним наголосом протиставлених понять. Закон виділення логічним наголосом однорідних членів речення, порівняння. Логічний наголос у запитальних реченнях.

4. Темпоритм мови.

Вправи "Від рідної гілки", "Трипудовий гарбуз", "Пара барабанів".

5. Робота над мовою.

Логіка мови. Темпоритм мови.

6. Вибір та підготовка віршів на заключний конкурс художнього слова.

II. АВТОРСЬКА ПРОГРАМА факультативного курсу “Основи театру”

Керівник: Гуденко І.М.
Конотопська міська гімназія

II. ОСНОВИ ТЕАТРУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дитячий театр гімназії - це форма організації театрального мистецтва, в якій поєднуються аматорські та професійні засади.

Основаною метою роботи театру є виховання у дітей естетичних, гуманістичних, загальнолюдських цінностей засобами театрального мистецтва. Сприяє розвитку художнього смаку, творчої фантазії, поглибленому сприйманню світу, збагаченню асоціативного мислення, яка є основою творчості.

Програма передбачає цілий комплекс навчальних дисциплін, які розв'язують ряд творчих завдань: виховання художньої уяви, творчої ініціативи, культури мови. Завдяки комплексній програмі кожна дитина має можливість реалізувати себе в різноманітних галузях художньої діяльності.

У театрі передбачається вивчення 3 навчальних дисциплін:

1. акторської майстерності;
2. сценічного руху, хореографії;
3. сценічної мови.

Програму розраховано на 3 роки навчання.

Метою занять першого року з вивчення та опанування елементів акторської майстерності. Наприкінці першого року навчання учні матимуть такі вміння та навички:

- володіти трьома рівнями уваги, вміти швидко зібратися, та зосередитися;
- працювати у запропонованих обставинах;
- працювати з уявленими неіснуючими предметами;
- вміти спілкуватися на сцені;
- знати основа етики, манери поведінки.

Тема і завдання другого року навчання - закріпити та розширити знання та навички з основних дисциплін. Підсумками другого року навчання мають стати:

- здатність бачити сценічний простір;
- самостійно працювати над роллю;
- брати участь у виставах театру гімназії.

На третьому році навчання завершується підготовка учнів.

Діти повинні оволодіти:

- основами акторської майстерності;
- вмінням будувати мізансцени;
- втілювати акторське завдання в дію;
- вміння працювати в акторському колективі.

Результатом навчання 3 років повинна бути театральна вистава.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

“Основи театру” /перший рік навчання/

1. Вступне заняття.
Бесіда: "Театр - як вид мистецтва".
Виникнення театру. Визначення завдань на навчальний рік.
2. Елементи акторської майстерності:
 - а) Сценічна увага. Вправи на загальну увагу. Розвиток зорового сприйняття вправи "Дзеркало", "Тінь".
 - б) Сценічна уява та фантазія. Вправи на розвиток уяви.
 - в) Розвиток запам'ятовування фізичних дій. Вправи та етюди на дію з уявними предметами. Тренаж фізичного самопочуття. Етюди на запам'ятовування фізичного самопочуття: "Вітер", "Холодно", "Спати хочеться".
 - г) Сценічне спілкування. Взаємодія з партнером. Етюди на спілкування з імпровізацією тексту.
 - д) Сценічна дія. Елементи дії. Вправи надію.
3. Робота над виставою.
Читання та обговорення п'єси-казки. Розподіл та переписування ролей.
Читання у ролях. Етюди за подіями. Робота у декораціях. Робота над фонограмою. Виготовлення декорацій. Репетиція на сцені. Технічні прогони. Прогони в костюмах. Генеральний прогін. Здача вистави. Прем'єра.
4. Робота для підтримання діючого репертуару.
Лагодження костюмів і реквізиту. Прогонні репетиції. Показ вистав.
5. Відвідання вистав.
Відвідання вистав школи мистецтв та народного театру.
6. Підсумкове заняття.
Конкурс "Незіграна роль" (учні готують уривки з улюблених п'єс, казок, використовуючи вміння та навички, набуті під час навчання)

ЗМІСТ ПРОГРАМИ “Основи театру”

/другий рік навчання/

1. Вступне заняття.
Бесіда "Про акторське мистецтво"
Історія сучасної акторської етики.
Проблеми етики. Акторське мистецтво як вид художньої творчості.
2. Зміна ставлення до предмета, місця дії, факту, партнера.
Індивідуальні та групові етюди.

3. Вивчення темпоритму дії.

Розвиток чуття темпоритму (від темпоритму до почуття. Від почуття до темпоритму).

4. Мізансцена — мова вистави.

Індивідуальна мізансцена. Групові мізансцени, масові мізансцени.

5. Робота над драматургічним матеріалом.

Читання та обговорення п'єси.

Визначення головних подій п'єси.

Визначення дійових завдань персонажа в події.

Розробка біографії персонажа та його характеристика.

Розподіл та переписування ролей. Читання у ролях.

Робота у вигородках.

Робота над фонограмою.

Виготовлення декорації. Репетиція на сцені.

Прогони у костюмах.

Генеральний прогін.

Задача вистави. Прем'єра.

6. Робота для підтримування діючого репертуару. Лагодження костюмів і реквізиту. Прогонні репетиції.

7. Екскурсія. Огляд вистави.

8. Підсумкове заняття. Перегляд вивченого за другий рік.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ /третій рік навчання/

1. Будова та техніка сцени.

Обладнання сучасної сцени. Світове та музичне обладнання.

2. Допоміжні художньо-образотворчі засоби у театрі.

Музика у театрі. Театральний костюм, його значення. Бутафорія та реквізит. Декорація.

3. Робота над виставою.

Читання та обговорювання п'єси. Визначення завдань та наскрізної дії. Уточнення пропонованих обставин та відносин з іншими дійовими особами. Послідовний розвиток подій та вчинків, логіка поведінки дійової особи. Визначення головних подій п'єси. Розподіл та переписування ролей. Читання по ролях. Етюди за подіями. Робота у вигородках. Робота над фонограмою. Робота з художником. Виготовлення декорації. Репетиції на сцені. Технічні прогони. Прогони у костюмах. Генеральний прогін. Задача вистави.

4. Екскурсія.

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА
художньо-театральної діяльності “Дивосвіт”

Автор Фурдилова В.П., керівник театрального гуртка
Лебединського навчального закладу “Калинка”

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма, яку ви тримаєте в руках, називається "Дивосвіт". І це не випадково. З її допомогою ми вводимо дитину в чарівний світ мистецтва, сприяємо розвитку у дитини духовності як домінуючого начала у структурі особистості.

Як показано в працях провідних психологів і педагогів Г.С. Костюка, О.В.Запорожця, М.І.Лісної, саме в дошкільному віці починає формуватись особистість. Згодом, в умовах дошкільного виховання виростає творча, здібна відповідальна людина, або людина пасивна, яки ще змалку відбили бажання цікавитись, пробувати ділитись враженнями. І народна педагогіка, і спеціальні дослідження переконливо показали, що дошкільне дитинство, яке становить лише десяту частину життя людини, має надзвичайно важливе значення у становленні особистості.

При створенні програми "Дивосвіт" ми керувались Законом України "Про дошкільну освіту", який визначає правові, організаційні та фінансові заходи функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, що забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні; Декларацією прав дитини, Конституцією про права дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листопада 1989 року.

В основі даної програми покладено базовий компонент дошкільної освіти в Україні, який відображає тенденції до організації дошкільної освіти, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження, необхідність забезпечити дитині свободу вибору, захист її гідності.

Метою програми "Дивосвіт" є забезпечення особистісного зростання та формування духовної культури дитини, зміст даної програми спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, врахування її вікових можливостей, що надзвичайно актуально в умовах реформування освіти України. Важливим результатом оволодіння дитиною ігровою та мистецькою діяльністю є усвідомлення себе активним суб'єктом творчості, сформоване емоційно-цілісне ставлення до навколишнього, високий рівень естетичного сприймання об'єктів та явищ, виявлення творчої уяви, естетичної чутливості.

Програма художньо-театральної діяльності відображає тенденції до гуманізації дошкільної освіти, збереження умов для педагогічно обумовленого співвідношення між розумовим, емоційно-вольовим, доцільним розвитком дитини, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження.

ПРОГРАМА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ПРОБЛЕМИ "ХУДОЖНЬО-ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ"

Мета і завдання

Демократизація державної діяльності та суспільного життя України, орієнтація закону України про освіту та гармонійний розвиток на всебічно обдаровану дитину потребує переорієнтації дошкільного виховання згідно із сучасними тенденціями розвитку освіти.

В умовах реформування освіти України з'явилися можливості створення спеціалізованих дошкільних навчальних закладів, у яких би повною мірою були використані досягнення світової педагогічної думки відповідно до народних традицій, та національних звичаїв. Програма дій передбачає формування у дітей здатності емоційно відгукуватися на прояви естетичного в житті та мистецтві, виражати свої почуття у різних видах мистецької

діяльності, визначати власне ставлення до творів мистецтва, а саме музичного, театрального, літературного. Дати можливість дитині діставати задоволення від спілкування з творами мистецтва (п'єси, казки, музичні твори і т.д.) відтворення прекрасного на сцені та в житті.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ

Програма дій дошкільного навчального закладу з проблеми "Художня театральна діяльність дітей дошкільного віку" ґрунтується на теоретичних положеннях педагогіки та психології. Основи духовності закладаються сім'єю і розвиваються в дитячому садку, будуються на традиціях родинного виховання, етнопедагогіки та сучасних здобутків педагогічної науки. Вихідні засади програми дій розвитку і виховання дитини визначаються правом кожної дитини на своєчасне виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку таланту дитини в сфері художньо-театральної діяльності і передбачають:

- формування гармонійно розвиненої підростаючої особистості, наділеної національною свідомістю, гідність й прагненням зберегти й примножувати національну культуру, як елемент культури загальнолюдської;
- прищеплення загальнолюдських морально-етичних цінностей, зокрема таких якостей, як доброта, чуйність, людяність, правдивість, справедливість, милосердя, чесність, гідність; повага і гуманне ставлення до старших;
- максимальне пристосування до природи дитини, до її вікових, статевих та індивідуальних особливостей, до фізіологічних, психологічних (генетичних), національних рис;
- диференціація художньо-театрального процесу відповідно до індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, інтересів та потреб кожного вихованця, виявлення талантів, створення найсприятливіших умов для їх розквіту, самовираження, самоствердження й самореалізації кожного індивіда;
- гуманізацію й демократизацію художньо-театрального процесу як найважливішу умову вільного самопочуття дитини на сцені, її прагнення вдосконалюватися активно та ініціативно, діяти, виявляти своє ставлення до події вистави;
- гармонійне поєднання родинного й суспільного виховання, що ґрунтується на взаємній повазі й підтримці;
- відповідність організації, структури й змісту художньо-театральної діяльності в цілому прогресивними досягненнями етнопедагогіки і педагогіки;
- культивування вмінь, збудження інтересу й прагнення до художньо-театральної діяльності;
- опанування сучасних здобутків відповідно до соціально-культурних вимог часу і науково-технічного прогресу, що задовольняє потреби сім'ї та суспільства у творчому розвитку дітей;
- актуалізацію національних звичаїв духовно-морального, інтелектуального, гуманно-демократичного, трудового, оздоровчого й культурно-естетичного характеру в народно-побутових традиціях, святах, обрядах піснях, родинних реліквіях, народному календарі;
- оволодіння рідною мовою як найціннішим скарбом нації; розвиток емоційно насиченого і забарвленого мовлення кожного індивідуального мовця, кожної особистості.

Програма та педагогічний процес

Розвиток творчо обдарованої дитини в дошкільному навчальному закладі передбачає:

-практичне використання дошкільниками засвоєних знань, моральних норм, способів діяльності в доступних, цікавих, посильних виставах та інсценізаціях;

-своєчасне використання сенситивних періодів дошкільного дитинства, закладення основи і перспективи розвитку дошкільника;

-підготовку до наступного навчання в школі, подальшого творчого розвитку.

Зміст програми розвитку і виховання дитини дошкільного віку має гуманітарне спрямування елементарну освіту за такими напрямками:

- суспільна, красназавча, історична обізнаність;
- моральна, етична сфера;
- мовна, комунікативна готовність;
- естетичний розвиток.

Зміст програми поєднує:

- національну психологію, культуру, історію;
- загальнолюдські культури;
- розуміння психології народу;
- національну культуру, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, гуманізму, чуття прекрасного;
- історичне минуле народу - джерело пересічності поколінь.

Формування творчої особистості здійснюється на підставі цілісного підходу до організації художньо-театрального процесу, який передбачає органічне поєднання відповідних напрямів, форм методів педагогічної роботи, належну організацію художньо-театральної діяльності дітей, орієнтації як на соціальне значущі цілі естетичного виховання, та на інтереси й потреби, типової для дошкільників взагалі і кожної дитини індивідуально. Основним в організації художньо-театрального процесу є взаємодовіра, повага, радість, гумор, любов між дорослими й дітьми, дітей між собою, а також співробітництво між сім'єю і дошкільним закладом.

Зміст програми художньо-театрального процесу повинен бути соціально-цінним доступним, актуальним для дітей.

Заняття – провідна, але не єдина форма навчання. На заняття виноситься лише зміст програми. У змісті виділяються основні компоненти -знання, способи їх добування і застосування як основоположні для розвитку самостійних і змістовних видів діяльності. Останні, завдяки цьому, знаходять у програмі своє місце як діяльність, народжена навчанням, коли дитина може самостійно, творчо поєднувати свій досвід з тим, чого її навчили дорослі, практично застосовувати знання і моральні норми у вчинках та справах. Керівник художньо-театральної студії виступає джерелом інформації, взірцем для наслідування як оцінно-емоційний стимул. Він задовольняє соціальну потребу дитини в спілкуванні, спрямовує її, даючи емоційну оцінку. Дошкільник у художньо-театральному процесі - не тільки об'єкт, а й суб'єкт процесу пізнання, морально-емоційної атмосфери на заняттях художньо-театральної студії, взаємного впливу в середовищі дітей, партнер у співробітництві з дорослими й однолітками старшими, молодшими дітьми.

Роль гри в художньо-театральному процесі зумовлене її функцією - творчою інтерпретацією дітьми власного досвіду пізнання навколишнього середовища.

Змістовна гра та інші види діяльності розвиваються в умовах художньо-театрального процесу, побудованого на поєднанні вище розглянутих аспектів. Гру проводять для спонукання дітей до таких вчинків, мотивів, взаємин, які не використані в реальній діяльності, для невимушеного усвідомлення знань, моральних норм, для застосування способів їхнього пізнання й перетворення.

Крім того, гра - найлегша ступінь для усвідомленого оволодіння надбань культури, досвіду людських взаємин, знань та способів діяльності. Таким, чином, проблема залучення дітей до художньо-театральної діяльності, в сенситивний період мовного та емоційного розвитку дитини розв'язується шляхом пошуку й розширення спектру педагогічних засобів, серед яких чільне місце посідає гра, рідна мова, музика, фольклор.

Педагогічні кадри

Завдання працівників дошкільного навчального закладу на сучасному етапі полягає у прищепленні дітям любові до рідної мови, сім'ї, до свого роду, рідного краю. І Педагоги, які задіяні в роботі художньо-театральної студії мають відповідати таким вимогам:

- володіти національною свідомістю, на основі глибоких знань з історії і сучасності свого народу, його культури традицій, педагогіки;
- бути готовими до роботи в умовах гуманізації педагогічного процесу, що базується на особистісно-орієнтованій взаємодії дитини і педагога на їхньому повноправному партнерстві і співробітництві;
- володіти українською мовою як засобом невимушеного спілкування з дітьми, бути носієм національної культури, духовності народу;
- бути обізнаним та володіти надбаннями національної та світової педагогічної думки, методиками навчання та виховання дітей дошкільного віку;
- глибоко знати національне мистецтво, ознайомлення з яким виховує естетичні почуття і смаки, прагнути пізнати прекрасне, формувати потребу в самостійній художній діяльності, залучати до неї дітей та їх батьків.

ЗМІСТ І ЗАСОБИ ХУДОЖНЬО-ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рідна мова

Вчимо дітей користуватися рідною мовою в живому безпосередньому спілкуванні під час діалогів та монологів на сцені, формуємо мовне усне мовлення за літературними нормами. Пропагуємо дотримання українського мовного режиму в сім'ї та дошкільному закладі, обов'язкового для нормального розвитку дитини.

Мовленнєве спілкування здійснюється диференційовано щодо дітей з різним типом двомовності. Граматика з лінгвістичної й психолінгвістичної точок зору, методична система забезпечує успіх у оволодінні запропонованих обмеженим мовним матеріалом і створення відповідних передумов для подальшого засвоєння будь-якої іноземної мови практично всіма дітьми при мінімумі засобів. Намагаємося використовувати їх природно, гнучко, осмислено задовольняючи пізнавальні, ігрові особисті, психофізіологічні потреби, враховуючи можливості дітей, зокрема тих, що мають комунікативні та лінгвістичні здібності.

Фольклор

Твори фольклору, як і мови - це органічний фактор формування у дитини відчуття етичної належності. Вони впливають передусім на її емоційну сферу, розвивають почуття, допомагають відтворити картину світу в традиційних для народного світогляду формах: казках, прислів'ях, приказках, забавлянках, колісанках, потішках тощо. Життєвий досвід зокрема фольклорний передається від старших до молодших поколінь. Залучення небайдужих батьків до участі у підготовці до спектаклів, створює атмосферу

невимушеності й емоційності, необхідних для прилучення дітей до народних традицій, стимулює творчість.

Фольклор використовується доречно, принагідно даних, конкретних обставин, випадків.

Гра та іграшка

Гру використовуємо як невимушений спосіб прилучення дітей до народних звичаїв і традицій, оскільки народні ритуали ґрунтуються на ігрових засобах. Малят завжди приваблюють доречні приказки, прислів'я, загадки, потішки, народний гумор, народні пісні та хороводи. В активний словник входять забуті слова й вирази. Ігрова форма, емоційний характер фольклорних ритуалів створюють радісний настрій, формують позитивне ставлення до народних звичаїв.

Іграшка - стародавній вид народного мистецтва, виразник національної культури. Народна іграшка ненав'язливо, без зайвого дидактизму розкриває дитині світ, формує активне багатогранне ставлення до нього, активізує творчі можливості. Вона виражає наступність, зберігає особливості місцевої етико-естетичної культури, допомагаючи становленню особистості на рідному ґрунті. Відновлення ігрових традицій є засобом передачі культурного досвіду від покоління до покоління, зростання національної самосвідомості, спрямованої на відновлення національної культури в дитячій творчості.

Музика і рухи

Збагачуємо дітей музичними враженнями, формуємо органічне сприймання й переживання музичного мистецтва. Прилучаємо дітей до культури співу, виховуємо любов до пісні. Розвиваємо внутрішній слух дитини виховуємо почуття радості від власного співу, та співу в колективі. Сприяємо розвитку творчих здібностей дітей, залучаючи їх до самостійного творення невеликих пісеньок, мелодій, співаночок, до імпровізації музичної розмови. Заохочуємо дітей до радісного співпереживання музично-пластичного мистецтва, до колективної взаємодії і художнього спілкування в грі-хороводі, хороводному танці, до більш повного взаємозв'язку рухів з образно-пластичними мотивами, ритмом, мелодією пісні. Розвиваємо музично-ритмічні, рухові, пластичні, артистичні здібності в синкретичних видах музичного мистецтва.

Допомагаємо дітям відчувати танцювальні традиції, зрозуміти національні інтонації в народній музиці, своєрідний ритм сучасних танцювальних мелодій і відповідно передавати їх рухами в народних, бальних, сучасних танцях.

Поглиблюючи вміння дітей виражати музично-ігровий образ виразною мовою жести і міміки, власною пластикою ритмічною ходою, характерними рухами. Розвиваючи чутливість дітей до настрою музики через розвиток власної тематики, через розвиток власної пластики, через тонку внутрішню динаміку музично-рухового образу в творчих танцях. Вчимо застосовувати власний авторський музично-ритмічний руховий і пластичний досвід в тісному музично-пластично-хореографічному дійстві.

Художнє слово

Для цілеспрямованої роботи з формування творчої самореалізації і активності дітей у виставах за літературними творами намагаємось результативно підбирати оповідання та казки. Матеріали досліджень дають право на висновок, що використання різних жанрів літературних творів при обігруванні їх сюжетів, дає змогу найліпше врахувати пізнавальні та ігрові інтереси кожної дитини, успішно здійснювати особистості - орієнтовний підхід. Однією з умов формування творчої активності виступає активізація сприйняття дітьми змісту літературних творів. Заохочуючи дітей до постановки вистав за сюжетом літературних творів, педагог розвиває їх пам'ять, мислення, стимулює творчу

уяву, фантазію, дарує радість спілкування з улюбленими героями казок та оповідань, вправляє у добрих справах та вчинках, вчить доброти, чуйності, мужності. При цьому важливого значення набуває прийом моделювання ігрових ситуацій і використання творчих завдань на основі змісту літературного твору, тому, що це стимулює виявлення творчої активності кожного дошкільника, формує фундамент подальшого розвитку.

Народні традиції - це звичні, норми і правила поведінки, що переходять із покоління в покоління. На основі народних традицій у дітей формуються норми і правила моральної поведінки, світосприймання. Традиції це живий пізнавальний емоційний зрозумілий зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім народу. Прилучаючись до традиції, наслідуючи їх, діти вбирають індивідуальний, естетичний зміст.

Костюми та декорації

Костюми, декорації в акторській грі дітей дошкільного віку займають важливе місце. Сценічний костюм є важливою умовою акторської гри. Він допомагає відчуті і передати характер діючого персонажа.

Сценічні костюми для дитячої вистави повинні бути дуже простими, але водночас насиченими, барвистими, сприяти створенню веселого настрою, нести відчуття свята. Дошкільнятам дуже подобаються блискучі костюми, і костюми з деталями, що розвіваються (стрічки, серпантин), а також кольорові кульки, дзвіночки, які дзвенять на костюмах акторів від руху. Для того, щоб краще сприймався глядачами спектакль використовуються декорації та атрибути матеріал, з допомогою якого показують, де відбувається дійство, те чим користуються актори під час гри.

Декорація - це оздоблення сцени: дерево, палац, будиночок, квіти і т.д. Реквізит для дитячих вистав повинен бути казковий, яскравий, але водночас такий, щоб не відволікав увагу глядачів від дійства на сцені.

Весь сценічний матеріал: костюми, декорації, театральна атрибутика, має сприяти розвитку естетичних смаків, появи мажорного настрою, як в авторів, так і в глядачів.

Старша група
Шостий рік життя

ЗАВДАННЯ

Знайомити дітей з колядками, щедрівками, заклинками, піснями-жартами, лічилками. Спонукаати дітей до розігрування дій за їх змістом. Читати дітям твори українських класиків та сучасних українських письменників.

Вчити сприймати виразні засоби. Залучати дітей до аналізу засобів художньої виразності твору, застосовувати прийоми словесного малюнку, словесні ігри, інтонаційного перефразування. Вчити прийомам алегорії, фантастичного перетворення, передавати власне ставлення до героїв та їхніх вчинків.

Помічати емоційний стан партнерів, рахуватися з ними. Оволодіти різними способами та прийомами емоційного впливу. Користуватися набутим досвідом, постановки ігор драматизацій, розігрувати знайомі і нові сюжети за змістом і мотивами літературних творів. Враховуючи дитячу творчість, розвивати вміння імпровізувати, підтримувати винахідливість.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТВОРІВ ДЛЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

"Ходить гарбуз по городу", "У зимовому лісі", "Заєць-кравець", "Кіт, цап та баран", "Лисички-сестричка та вовк панібрат", "Котик і півник", "Цап та баран", "Лебідь, шука і рак", "Ти пригадай бабусю бичка". "Дружна сім'я", "Працьовита курочка", "Цілюще зілля", "Вередій", "Чому кіт миється після їжі", "Телефон", "Пізнай себе", " В школі світлофора-мигалки". (Л.В.Артемова "Театралізовані ігри дошкільників" сторінка 75-95). "Двоє жадібних ведмежат", "Заєць, лисиця і півень", "Казка про дівчинку Тетянку", "Неслухняний котик", "Ялинка в лісі дідуся Мороза". ("Театр для малюків" сторінки 93,105,108, 138, 102).

Показники засвоєння програмових вимог

Мають уявлення про театр, як вираження життєвих ситуацій в акторській грі.

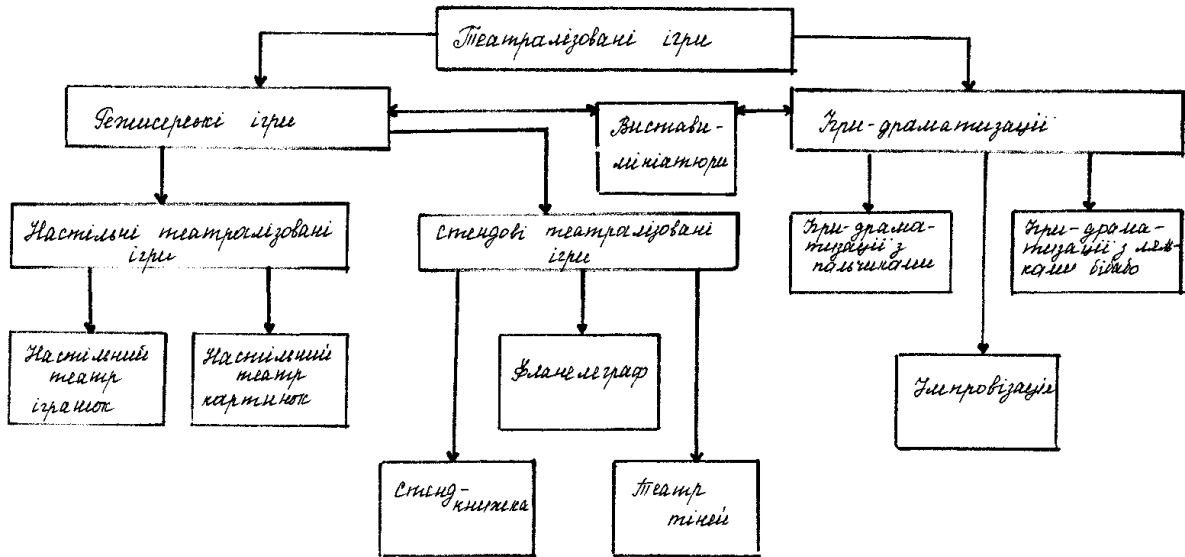
Вміють співпереживати персонажам, розуміють зміст, дійства, усвідомлюють колективний характер дієтворення на сцені.

Володіють "художньою майстерністю ляльки, але й дає можливість вихованцям реалізувати себе як юних акторів, в міру своїх індивідуально - вікових можливостей.

Цілісно сприймають і розуміють композицію та особливості літературного твору, дістають задоволення від процесу та результату творення.

Відчувають себе соціально-значимими особистостями з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, патріотизму.

Класифікація театралізованих ігор
 (в залежності від головних способів емоційної вираженості,
 за допомогою яких розгортають сюжет)

Література

1. Амонашвили Ш.П. Здравствуйте, дети!: Пособие для учителя.- М.: Просвещение, 1988.- 208с.
2. Бабич Н.Д. Основы культуры мовлення: Навч. посібник студентів ун-тів.- Львів.: Світ, 1990.- 232с.
3. Виховання школярів засобами театрального мистецтва: Метод. рекомендації на допомогу вчителям шкіл, викладачам педагогічних училищ, керівникам театральних колективів позашкільних установ. /В.В.Неволов стримане (уклад.); Інститут змісту і методів навчання.-К.,1996,-20с.
4. Выготский Л.С. Развитие высших психических функций. – М.: Изд-во АПН, 1960. – 500 с.
5. Дем'янчук О.Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів: Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМ, 1997. – 64 с.
6. Джикия Лиана Лаврент. Эстетическое воспитание в младших классах школы. Искусство на основе творческой активности ребёнка: (на материалах I-IV классов школы искусств им. А.Вирсаладзе г. Тбилиси): Авторефер. канд. пед. наук. 13.00.01 – Тбилиси, 1982 – 26 с.
7. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 392 с.
8. Искусство в жизни детей: Опыт художественных занятий с младшими школьниками: КН. для учителя: (Из опыта работы) А.П. Ершова, Е.А.Захарова, Т.Т. Пеня и др. – М.: Просвещение, 1991 – 128 с.
9. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості/ За ред. Л.М. Проколієнко. – К.: Рад.шк., 1989. – 608 с.
10. Культура і творча активність людини. – К.: Либідь, 1992. – 128 с.
11. Лещенко М.П. Сучасні зарубіжні концепції естетичного виховання. // Педагогіка і психологія – 1996 – № 2. - 171-178 с.
12. Любимая Р.М. Взаимосвязь эстетического и нравственного воспитания в формировании общественной активности младшей школы: Автореф. канд. пед. наук 13.00.01 – Київ, 1983. – 20 с.
13. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. – К.: Рад. школа, 1990. – 366 с.
14. Миропольская Н.Е. Развитие эстетической активности в процессе воспитания театральной культуры школьников: Пособие для учителя/ Под ред. В.Г. Бутенко. – К.: Вища школа, 1992. – 175 с.
15. Овчинникова А.Ж. Эстетическое отношение к действительности как фактор развития младших школьников. – М.: Наука, 1997. – 105 с.
16. Об эстетическом воспитании школьника. /Из опыта работы школ / [Сборник статей]. Под ред. Е.Г. Савченко. – М.: Изд-во Академия педагогических наук РСФСР, 1960.
17. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание, – М.: Изд-во АН СССР, 1957. – 328 с.
18. Режиссёр работает в школе: теоретические и методические проблемы: сб. научн. тр./ НИИ художественного воспитания; Ред. кол.: Е.К. Чухман /отв. ред./ и др. – Москва, 1991. – 130 с.

19. Рудницкая О.П. Нравственно-эстетическое воспитание студентов //Советская педагогика. – 1991. – № 9. – С. 85-89.
20. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
21. Струве. Сущность художественного воспитания. /Б.М. иг./ 76 с. Деф.: Нет Тит. л.
22. Стуль М.П. Школьник в театре. – М.: Знание, 1983. – 96 с.
23. Станиславский К.С. Собрание соч.: В 8 т. – М.: Искусство, 1954. – Т. 2, ч. 1: Работа актера над собой. – 422 с.
24. Станиславский К.С. Собрание соч.: В 8 т. – М.: Искусство, 1955. – Т. 3, ч. 2: Работа актера над собой. – 500 с.
25. Станиславский К.С. Собрание соч.: В 8 т. – М.: Искусство, 1957. – Т. 4: Работа актера над ролью. – 550 с.
26. “Театр і гра” Вдома, у дитячому садку, в школі: [Пер. з рос. – 2 вид.] – К.: Томірс, 2002 – 291 с.
27. Теплов Б.М. Психологические вопросы художественного воспитания // Известия АПН РСФСР. Вып. 11. Отделение педагогика.-М.-Л., 1947. -С 7-26.
28. Туксия К.Г. Воспит. эст. оценки у младших школьников средствами детского театра: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук (13.00.01). – Тбилиси, 1980. – 22 с.
29. Щуркова Н.Е. Краткий справочник по педагогической технологии / П И.Арапова, И.В. Бабурова, Е. Ф.Баранова и др.; Щуркова Н.Е. (ред.) – М.: Новая школа, 1997. – 64с.

.

Науково-методичне видання

Сєрих Лариса Володимирівна

**Формування естетичної культури молодших
школярів
засобами театрального мистецтва**

Методичний посібник

Відповідальний за випуск В.В.Белковський
Комп'ютерна верстка М.С.Ніколаєнко

Підписано до друку 24.04.03.
Формат 60X84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Умовн.-друк.акр.2, 24 Наклад 100

ВВ Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.
40007, Суми, вул. Римського-Корсакова,5
Віддруковано в ризоцентрі СОІППО